

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת יז

דף ס"ט

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

מפר נדרים בינו לבינה, עיי"ש מה שתירץ. וכתב הר"ן, דגם האב מפר רק נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה כמו הבעל, אולם הביא הר"ן, שהרמב"ם לא סובר כן.

ד"ה ואי אמרת מקלש קליש

הר"ן הקשה, למה נקטה הגמ' דוקא ב' זיתים, הא גם בזית א' מספיק, דקיי"ל נדרים אסורים בכל שהוא, עיי"ש שהביא הר"ן כמה תירוצים לקושיא זו.

דף סח:

ד"ה תא שמע (מתחיל סח.)

הר"ן כתב להוכיח כדבריו דלעיל, שאם הפר הבעל אמרי' נתרוקנה אפילו אם לא מת ביום שמעו.

ד"ה שמע אביה

הר"ן האריך לבאר למה נקטה הגמ' ציור של 'לא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב'.

ד"ה שמע בעלה

הר"ן האריך לבאר גם כאן למה נקטה הגמ' ציור של 'לא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל'. ועוד ביאר הר"ן, למה לא נחלקו ב"ה על ציור זה כמו דנחלקו על סיפא דברייתא.

ד"ה שמע בעלה והפר לה

הר"ן האריך לבאר מהו החידוש בציור זה, עיי"ש.

דף טז.

ד"ה ואת"ל יש שאלה בהקם

הר"ן העיר, שמסברא לא שייך שאלה בהקם, ולמה מסתפקה הגמ' בזה, עיי"ש מה שביאר.

דף טז:

ד"ה ופשטינגן לה

הר"ן הקשה, היאך אפשר לעשות הקמה והפרה ביחד, הא כלל גדול הוא ש'כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו', עיי"ש מה שתירץ. ועוד הקשה הר"ן, מהו הדמיון לפלוגתת ר' מאיר ור' יוסי, דהתם אמר לישנא יתירא, משא"כ כאן, עיי"ש מה שתירץ.

דף סו.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן מסיק לדינא כשיטת ר' שמעון, דמי שנדר מכמה דברים בבת אחת, בין אמר ב' ובין אמר בלא ו', נדר אחד הוא.

דף סו:

ד"ה נערה המאורסה

הר"ן מקדים כמה דינים בענין הפרת נערה המאורסה, שמפירין אפילו בקודמין, ורק לנערה או קטנה, אבל לא לבוגרת.

דף סז.

ד"ה קמ"ל

הר"ן הביא מחלוקת הראשונים אם יכול הראשון לחזור ולהפר שנית כדי להצטרף עם השני, או דאמרי' אין הפרה אחר הפרה. עוד הביא הר"ן קושיית הרשב"א, למה נחשב הקיום כהפסק, הא השאלה עוקרת את הקיום למפרע, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף סז:

ד"ה ואיבעית אימא

הר"ן הקשה, הא מצינו בתורה לשון 'הויה' בין לענין קידושין ובין לענין נישואין, וא"כ מנא לן דאירי בארוסה, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה אם כן

הר"ן הקשה כמה קושיות על קושיית הגמ', עיי"ש.

דף סח.

ד"ה ולתנא דבי ר' ישמעאל

הר"ן הקשה, מנא ליה לתנא דבי ר' ישמעאל הא דארוס מפר בקודמין, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה לומר

הר"ן הקשה, מנא ליה לתנא דבי ר' ישמעאל הא דבעל

דף סט.

שניה, כיון שעדיין לא חלה הקמה שניה. [וע"ע בשלמי נדרים (ד"ה ג), קרן אורה (ד"ה קיים ליכי), ובשיעורי ר' דוד (אות קח), שתירצו בדרכים אחרים].

ת"ש דאמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו

קושיא:

הקשה השלמי נדרים (ד"ה בעי), לכא' שבועה לא דמי כלל להקמה, דלענין שבועה אחר שבועה הרי השבועה השניה קיימת אלא שאין לה מקום לחול בפועל, משא"כ בהקמה, ההקמה השניה אינה כלום.

תירוץ:

בספר מראה המקום (עמ' רסז) תירץ על פי מש"כ האבני מילואים (שו"ת, סי' יב), שיש חילוק יסודי בין נדר לשבועה, דלענין אין נדר חל על נדר, הנדר השני קיים אלא דלא חל בפועל, משא"כ לענין אין שבועה חלה על שבועה, השבועה השניה אינה כלום. ונמצא דשבועה דומה להקמה.

ר"ן (ד"ה ואת"ל), דבשלמא הקם כעין נדרא הוא אבל הפרה לא

קושיא:

הקשו כמה אחרונים, למה לא כתב הר"ן טעם פשוט יותר, דמסברא לא שייך שאלה בהפרה, משום שהפרה אינה חלות חדש שאפשר לבטלה, אלא היא ביטול הנדר, ולא מסתבר שיכול לחזור ולבטל את הביטול. [ועי' בחי' רבינו אברהם מן ההר שפירש הגמ' על דרך זה].

תירוץ:

בספר ביכורי ראובן (עמ' קכד) ובשיעורי עיון התלמוד (סי' קז) כתבו, שמכאן מוכח יסוד חשוב, שבאמת הפרה אינה ביטול הנדר, אלא היא חלות חדש של היתר, וחלות היתר על ידי הפרה דוחה את חלות האיסור על ידי הנדר. [וע"ע בספר מראה המקום (עמ' קסה) שתירץ באופן אחר].

גמ', בעי רבא יש שאלה בהקם

קושיא:

הקשה השלמי נדרים (ד"ה בעי), למה לא פשט רבא ספיקו ממתני' (סז). דקתני 'ואצ"ל שקיים אחד', ומבאר הגמ' (שם) חידוש המשנה, כגון שקיים א' ואח"כ שאל על הקמתו.

תירוץ:

השלמי נדרים (שם) תירץ, דהגמ' לעיל קאי למאי דמסיק הגמ' כאן דיש שאלה בהקם, אבל לפי הצד דליכא שאלה בהקם, צריך לבאר חידוש המשנה באופן אחר. [וע"ע בקרבן נתנאל (אות ו), ובשו"ת שואל ומשיב (מהד' רביעא סי' ט), שתירצו בדרכים אחרים, ועי' בהגהות מהר"ב רנשבורג שכנראה עמד בקושיא זון].

גמ', יש שאלה בהפר

קושיא:

העיר המנחת שלמה (ד"ה יש שאלה), אם נימא דיש שאלה בהפר, א"כ היאך תוכל אשה לסמוך על הפרת בעלה, דלעולם יש לחוש שמא לבסוף ישאל על הפרתו.

תירוץ:

המנחת שלמה (שם) תירץ, שאם כבר עברה על הנדר, בודאי לא יעקור אח"כ חכם את ההפרה, כדי שלא לגרום לאשה לעבור על איסור נדר. וציון, שכן מצינו לענין חלה ותרומה, שמותר לסמוך על הפרשת חלה או תרומה, ואין חוששים שמא לבסוף ישאל המפריש על הפרשתו.

גמ', ונשאל על הקמה ראשונה

קושיא:

הקשו הרבה אחרונים, היאך אפשר להתחרט על הקמה ראשונה בלא להתחרט על הקמה שניה.

תירוץ:

המנחת שלמה (ד"ה ועיין) תירץ, שבדאי מתחרט גם על הקמה שניה, אך מ"מ אין זה נחשב שאלה על הקמה

דף סט:

שאינו בזה אחר זה וכו' שייך דוקא בדברים שהם סותרים זה לזה, משא"כ לענין אין איסור חל על איסור, ששני האיסורים אינם סתירות להדדי, אלא שאין מקום לשני לחול. [וע"ע בתוס' ר"ד (קידושין נ:), ובקובץ הערות (סי' כה אות ג) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', כמאן דאמר מופר ליכי למחר

קושיא:

מקשים רבים, היאך יכול להפר למחר, הרי יכול להפר רק ביום שמעו.

תירוץ:

בחי' ר' זלמן סנדר (ד"ה מי) תירץ, שכיון שגילה דעתו היום שרוצה להפר, שוב יכול להפר אף לאחר יום שמעו, דא"א לומר דגלי דעתו דהסכים לנדרה. [וע"ע ברא"ש (ד"ה בעי), בשיטמ"ק (ד"ה קיים) בשם הרא"ם, ובספר עטרת שמואל (עמ' קנד) שתירצו בדרכים אחרים]. [וע"ע בעומק הדף שהארכנו בזה].

ר"ן (ד"ה בעי רבה), משמע דאתני דתיחול הפרה בתר הקמה

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה וכתב), היאך אפשר לעשות תנאי בהקמה והפרה, הרי ידוע הכלל, 'כל מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי', והפרה והקמה ליתא בשליחות.

תירוץ:

הדבר יעקב (אות יב) תירץ על פי מש"כ המנחת חינוך (סוף מצוה תו), דהכלל של כל מילתא וכו' שייך דוקא לגבי מעשה, אבל לא לגבי דיבור, עיי"ש הטעם, והרי הפרה והקמה הם דיבורים ולא מעשים. [ועיי"ש עוד בדבר יעקב ובקרן אורה, שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', הואיל וא"א לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין

קושיא:

הקשה הרא"ש (ד"ה כל שאינו), היאך אפשר לשתי הקדושות לחול, הרי ידוע הכלל (מובא בגמ' בסמוך) 'כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו', והרי א"א לקדושת שלמים וקדושת עולה לחול בבת אחת.

תירוץ:

הרא"ש (שם) תירץ, שבאמת יוכל להיות לשתי הקדושות לחול בבת אחת, באופן ששתיהן באין לחצאין, כגון דאמר חצי בהמה זו לקדושת עולה, ואח"כ אמר חצי בהמה זו לקדושת שלמים.

גמ', ת"ש דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו

קושיא:

הקשה הפורת יוסף (ד"ה בעי), מה היתה ספיקת רבה מתחילה, הא בודאי ידע כלל זה שהוא אמר בעצמו.

תירוץ:

הפורת יוסף (שם) תירץ, שרבה חידש כלל זה לאחר זמן, ובשעת ספיקו עדיין לא היה פשוט אצלו כלל זה.

גמ', כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו

קושיא:

ידוע הקושיא, אם כן היאך מצינו לענין 'אין איסור חל על איסור', שאם שניהם באים בבת אחת, שניהם חלים.

תירוץ:

השלמי נדרים (ד"ה ועיין שם) תירץ, שהכלל של כל

דף סט

תוכן הענינים

- א. ב' מהלכים ליישב קושיית האחרונים
- ב. ב' דינים בדין שתיקה ביום שמעו
- ג. קושיית הג"ר מנחם זעמבא
- ד. יסודו של הגר"ח בדין 'כל שאינו בזה אחר זה'

(א) ב' מהלכים ליישב קושיית האחרונים

האב ושוב מת הבעל לא אמר' נתרוקנה, ואין האב יכול להפר הנדר, מ"מ אם אח"כ נתארסה לאיש אחר, הארוס השני יכול להפר חלקו של הארוס הראשון יחד עם האב, עיי"ש בר"ן שביאר טעם הדבר.

ד. לפי"ז מיושב

עפי"ז ביאר ר' נפתלי, שהר"ן סובר שהפרת האב לא נתבטלה ע"י מיתת הבעל, משום שעדיין אפשר לצרף הפרת האב עם הפרת הבעל, אם לבסוף תתארס לאיש אחר. [ועי' ברא"ש (עא). שחולק על הר"ן, ונקט דלפי ב"ה אין הארוס אחרון יכול להפר עם האב, ולכן הרא"ש בסוגיין ביאר באופן אחר מהר"ן, עי' בדברינו לעיל (דף סח עומק ד)].

ה. מהלך ב', חזון איש

החזון"א (אהע"ז סי' קלו פרק י אות ה) תירץ באופן נפלא, שאע"פ שיתכן שנתבטלה הפרת האב משום שא"א לצרפה עם הפרת הבעל, מ"מ אין לומר נתרוקנה, דממה נפשך, אם באנו לומר נתרוקנה, הרי יכול האב להפר חלקו של הבעל, ונמצא שבאמת הפרת האב תוכל להצטרף עם הפרת הבעל שנעשתה ע"י האב, וממילא לא נתבטלה הפרת האב, ושוב איקליש הנדר וליכא נתרוקנה, וחוזר חלילה.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מברייתא, שנחלקו ב"ש וב"ה בציוור של 'שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת', ב"ש סברי אמר' נתרוקנה, וב"ה סברי דלא אמר' נתרוקנה. ומבארת הגמ' טעם דב"ה, משום דסברי 'מקליש קליש', וביאר הר"ן (אבל), דהפרת האב מקליש הנדר ושוב אין הנדר חשוב כ"כ כדי להוריש לאב חלקו של הבעל.

ב. קושיית האחרונים

הקשו הרבה אחרונים, למה איקליש הנדר, הא אע"פ שבשעת הפרת האב איקליש הנדר, מ"מ לכא"ו נתבטל הפרת האב בשעת מיתת הבעל, כיון דשוב א"א להפרת האב להצטרף יחד עם הפרת הבעל המת, ומש"כ הר"ן לעיל (זז). שאם הפר אחד מהם וא"א לצרפה עם הפרת השני, מיד נתבטל הפרת הראשון. ומצינו באחרונים ב' מהלכים ליישב הקושיא, כמו שיתבאר.

ג. מהלך א', ר' נפתלי

הג"ר נפתלי טרופ (חי' הגרנט"ט סי' ס) תירץ, דהר"ן אזיל בזה לשיטתו, שהר"ן לקמן (עא. ד"ה אביה) כתב, שאע"פ דב"ה סברי שאם מפר

(ב) ב' דינים בדין שתיקה ביום שמעו

א. קושיית הרש"ש

הרש"ש (ד"ה בעי רבה) הקשה על הר"ן, למה לא יוכל לשאול אף אם כבר עבר יום שמעו, שלכא"ו יכול לשאול גם על השתיקה, כמו שיכול לשאול על ההקמה, [לפי הצד דיש שאלה בהקם], דהא שתיקה ביום שמעו נחשב כמו קיום כמ"ש הר"ן לקמן (עט).

ד. ב' דינים

האפיקי ים (סי' יז אות ו) כתב, דצ"ל דיש ב' דינים בדין שתיקה ביום שמעו. א. שתיקה נחשב כמו קיום משום דגלי דעתו דהסכים לנדרה. ב. התורה נתנה שיעור וגבול לכח הפרה, שהוא רק ליום א' ולא יותר. ולכן א"א לשאול על שתיקה, דאף אם אפשר לשאול עליה מצד דין קיום, מ"מ א"א לשאול עליה מצד שיעור וגבול בכח הפרה.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה בשם רבה, 'יש שאלה בהקם או אין שאלה בהקם'. והיינו, דמספקא לן לענין בעל שקיים נדרי אשתו, או אב שקיים נדרי בתו, אם יכול לילך אח"כ אצל חכם ויתחרט על הקמתו ומבטלה, וממילא יוכל לחזור ולהפר את הנדר.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה בעי רבה) כתב, דספיקת רבה שייכא רק באופן שנשאל על הקמתו ביום שמעו, דאם לא כן בודאי אינו יכול לחזור ולהפר הנדר, שהרי אינו יכול להפר אלא ביום שמעו. וכן כתבו התוס' (ד"ה יש שאלה). [אולם עי' בטור (יו"ד סי' רלד) שחולק על הר"ן, ונקט דספיקת הגמ' שייכא אפילו לאחר יום שמעו, ועי' בזה בדברינו לקמן (עומק ג)].

ה. יש לדיחות

הקהילות יעקב (סי' לט-מ) כתב לדחות דברי האפיקי ים, שיש לומר דכל דין שתיקה הוא רק דנחשב קיום, כדברי הר"ן לקמן (עט.), והטעם דא"א לשאול על שתיקה הוא משום דקיום זה לא בא מכח דעתו

לקיים הנדר, אלא גזירת הכתוב היא ששתיקת יום א' נחשבת הקמה, עיי"ש שהאר"ך בטעם הדבר, וממילא א"א לשאול על הקמה ע"י שתיקה, שאף אם שתק בטעות חלה הקיום, כיון דלא בא מכח דעתו.

ג. קושיית הג"ר מנחם זעמבא

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה בשם רבה, 'יש שאלה בהקם או אין שאלה בהקם'. וכתב הר"ן (ד"ה בעי רבה), דספיקת רבה שייכא רק באופן שנשאל על הקמתו ביום שמעו, דאם לא כן בודאי אינו יכול לחזור ולהפר הנדר, שהרי אינו יכול להפר אלא ביום שמעו. וכן כתבו התוס' (ד"ה יש שאלה). [ועי' במפרש (ד"ה יש שאלה) שביאר באופן אחר].

ב. שיטת הטור

אולם הטור (יו"ד סי' רלד) כתב, דא"צ לשאול על הקמתו דוקא ביום שמעו, אלא יכול לשאול אף לאחר זמן, אלא שצריך לחזור ולהפר באותו היום של השאלה, דיום השאלה נחשב כמו יום השמיעה. [ועי' בשו"ע (יו"ד סי' רלד סעי' מט) שכתב לדינא שיש בזה שתי הדיעות].

ג. קושיית הג"ר מנחם זעמבא

בשיעורי ר' שמואל הביא קושייתו של הג"ר מנחם זעמבא על שיטת הטור, מסוגיית הגמ' לקמן (עז.) שהתירו חז"ל להפר נדרים בשבת,

משום שאם ימתין עד אחר השבת שוב לא יוכל להפר, דאינו ביום שמעו. והקשה ר' מנחם זעמבא, שלפי דעת הטור לכאן יש בזה עצה, שביום השבת יקיים הנדר, ואחר השבת ישאל על הקיום, ויחזור ויפר.

ד. חקירה בשיטת הטור

בשיעורי ר' שמואל תירץ קושיית הג"ר מנחם זעמבא, על פי חקירה בדעת הטור, מדוע מי ששואל על הקיום יכול להמתין עד אחר יום שמעו, האם הוא משום שלא היה יכול להפר ביום שמעו, כיון שאז היה קיום לנדר, או דילמא נחשב שיכול להפר, כיון שלמפרע נעקר הקיום, אלא דלא ידע שיוכל להפר, שהרי לא ידע שלבסוף יעקור הקיום.

ה. תירוצו של ר' שמואל

ר' שמואל תירץ קושיית ר' מנחם זעמבא על פי הצד השני הנ"ל, דלא נחשב יום שמעו משום דלא ידע שיוכל להפר, שלפי"ז נמצא שבאופן שדעתו היה מתחילה לחזור ולשאול על הקיום, מודה הטור דצריך לשאול דוקא ביום שמעו, שהרי ידע מתחילה שיכול להפר ביום שמעו, שכך היה דעתו מתחילה לשאול על הקיום.

ד. יסודו של הגר"ח בדין 'כל שאינו בזה אחר זה'

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה בשם רבה להסתפק במי שאומר 'קיים ומופר ליכי בבת אחת', מה דינו, [ועי' בר"ן שביאר הספק], ומסיק הגמ', על פי הכלל הידוע 'כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו', שכיון שא"א להקמה והפרה לחול בזה אחר זה, ממילא הוא הדין שא"א להם לחול בבת אחת. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת הגמ', כמו שיתבאר.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה בעי רבה) ביאר מסקנת הגמ', דלא חל שום אחד מהם, לא הפרה ולא הקמה, כיון דא"א לשום אחד מהם לחול אחר השני. אולם סיים הר"ן, 'ולא נתחווור לי דברי הרמב"ם ז"ל בזה'. וכוונתו לדברי הרמב"ם בסוף הל' נדרים (פי"ג הכ"ב), כמו שיתבאר.

ג. דברי הרמב"ם

הרמב"ם (שם) פסק לדינא, שמי שאומר קיים ומופר ליכי בבת אחת, הקמה חלה, הפרה לא חלה. ודבריו תמוהים, כמש"כ הר"ן, דמאי שנא

הפרדה מהקמה, דכמו שהפרה לא חלה משום שא"א לה לחול אחר הקמה, לכאן ה"ה דהקמה לא חלה כיון שא"א לה לחול אחר הפרה. [ועי' בכס"מ (שם), בט"ז (יו"ד סי' רלד ס"ק ח), באור שמוח (לרמב"ם שם), ובאבי עזרי (לרמב"ם שם), שהאריכו ליישב דברי הרמב"ם].

ד. יסודו של הגר"ח

בחי' הגר"ח על הרמב"ם (שם) תירץ, על פי יסוד גדול, שהכלל של כל שאינו בזה אחר זה וכו' שייך רק באופן שהטעם שאינם באים זה אחר זה הוא משום ששתי הדינים הם בעצם סתירות זו לזו, אבל באופן שאינם באים זה אחר זה מאיזה טעם צדדי, לא שייך לומר כלל זה.

ה. עפ"י מיושב

עפ"י תירץ הגר"ח, דהכלל של כל שאינו בזה אחר זה וכו' שייך רק לענין הפרה, שהקמה סותרת הפרה, אבל אינו שייך לענין הקמה, שאע"פ שא"א להקמה אחר הפרה, אי"ז משום שהפרה סותרת הקמה, אלא משום שאחר הפרה ליכא שום נדר להקם. ולכן הקמה חלה ולא הפרה. [ועיי"ש שביאר הגר"ח במה חולק הר"ן על הרמב"ם].

דף סט

בענין אם מותר לרופא לגלות חולי לענין שידוכים

ביקשה מן הרופא שלא יגלה עובדה זו למשפחת החתן, ופסק הציץ אליעזר, שאסור לרופא להיענות לבקשתה, ואף יותר מזה, מוטלת עליו חובה לפנות אל החתן ולהודיעו על כך, אף אם לא שאל ממנו ולא בירר אצלו כלל.

אכן עי' בחשוקי חמד (יומא פד.) שנקט שאם האב משביע לרופא שלא לגלות, אז אסור לו לגלות, הגם שעובר על "לא תעמוד על דם רעך", אך כתב, שיש בזה עצה, שהרופא יתיר שבועתו כדי שתהא מותר לו לגלות, וז"ל "אם הרופא נשבע שלא יגלה סודו של המטופל, אסור לרופא לגלות פרטים על שמעון כו', אמנם מן הדין היה ראוי שהרופא יתיר את שבועתו ואז יהיה מותר לו לספר כדי לקיים לא תעמוד". אכן הוסיף, שאם הרופא עכו"ם אז מותר לבקש ממנו לגלות הגם שעובר על שבועתו, כיון שאינו מצווה על איסור שבועה, וז"ל "אך אם הרופא עכו"ם, מותר לשדלו, מכיון עכו"ם לא מצווה לא לעבור על שבועה".

אכן הגר"מ שטרנבוך בתשובות והנהגות (ח"א סי' תתעט), פסק שלא כדברי האחרונים הנ"ל, אלא נקט שרופא רשאי להימנע אפילו מרמיזה על כך שיש לאדם זה חולי וכדומה, ובלבד שלא יאמר דבר שאינו אמת. והביא עצה, שיאמר הרופא בלשון על דרך זה, 'רופא אני, ואני מחויב לשמירת סודות, ואסור לי לגלות את מצב בריאותם של מטופליי, שכן הם גילו לי את ענייניהם ושילמו את שכרי על דעת כן שתישמר פרטיותם'.

וכדאי להדגיש, שבארה"ב עכ"פ אם הרופא מגלה דבר פרטי של חולה, הוא כנגד דינא דמלכותא, ונחייב בעונש ממון, או לפעמים אפילו בכלא, ויש לדון אם החשש של פיקוח נפש בבית הכלא נחשב כפיקוח נפש שבכלל יעבור ואל יהוג, ואין כאן מקום להאריך בזה.

מדין הפרת נערה המאורסה רואים הקשר והיחס שיש בין אבי האשה ובעלה בזמן האירוסין. וכדאי לעיין בענין אחר שיש יחס ביניהם, לענין חקירות בעניני שידוכים משני הצדדים. ויש בזה נידון גדול שהוא נוגע מאד, לענין רופא שיודע שיש בחתן או בכלה חולי מסויים, האם מותר לו לגלות הדבר להצד השני.

עיקר דין זה מובא בספר חפץ חיים (הל' רכילות ט, א ובמקור חיים שם אות א), וז"ל "אם אחר רואה שחבירו רוצה להשתתף באיזה דבר אם אחד, והוא משער שבוודאי יסבב לו על ידי זה רע, צריך להגיד לו כדי להצילו מן הענין הרע ההוא כו', ונ"ל דמחויב מן הדין להגיד לו כו', תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך". וביאר שם החפץ חיים כמה פרטים בזה, אכן העיקר שצריך לידע הוא שכן הוא האמת ממש כדבריו, וגם דהוי חסרון או חולי גרוע, ושלא לגזם, וכוונתו היא באמת רק לתועלת.

ואם כן לכאורה לענין רופא שיודע שיש למישהו מחלה גרוע, הרי מקיים בזה כל תנאים הנ"ל, ואם כן לכאורה מחויב מן הדין לגלות לצד השני על הבחור המדובר או על הבחורה המדוברת שיש בהם איזה מחלה רח"ל. וכן פסק החלקת יעקב (אהע"ז סי' עט), שדן במקרה של רופא שטיפל בבחור העומד להינשא, אשר חלה במחלה ממארת, והרופא סבר שמחלה זו עתידה להביאו למיתתו רח"ל בתוך שנה או שנתיים, ופסק החלקת יעקב, שהרופא מחויב להודיע לארוסה או לבני משפחתה על דבר המחלה, ואם לא יעשה כן הרי הוא עובר באיסור "לא תעמוד על דם רעך". וז"ל "ואין לך רעה להאשה יותר מזה, ועוברים על לא תעמוד על דם רעך אם לא יגלה", עיי"ש.

וכן פסק הציץ אליעזר (חלק טז סי' ד) במקרה דומה, באשה שעברה ניתוח שבעקבותיו אינה יכולה להוליד, והאשה

דף סט

בענין הקמה והפרה בבת אחת איזה מהן חל

תמצית הסוגיא:

ביחד אע"ג דההקמה וההפרה שבפיו נתבטלו, הרי עשה כן גם בלב והקמה שבלב לא נתבטל דהפרה שבלב אינו כלום ושפיר נשאר הקמה שבלב קיים, ורק הקשה על עצמו דבשבועות מוכח דהיכי דנתכוון להוציא דיבור מפיו אז לא מהני מה שחשב בלבו ע"ש בדף כו.:

אמנם העולם תמהו מאד על האו"ש, מה לי פה מה לי לב, הא עשה הקמה והפרה ושניהן מבטלין זה את דהיינו גם הפרה שבפה יכול לבטל הקמה שבלב, ור' אשר אראלי הוסיף דאפילו קיים בלב לחוד והיפר בפה מבטלין זה את זה ומאי נפ"מ איך עשה הקמתו והפרתו [אמנם י"א דר"ל דגם אח"כ נשאר הקמה בלב ואז ליכא הפרה והקמה ביחד].

ג. הגר"ח שמובליץ תי' עפ"י יסודו דהקמה הוי ענין של ניחותא בעלמא ואינו חלות הקמה, משא"כ הפרה הוי מעשה גמור שמתפייס הפרתו בהנדר. ולכן ל"ש כללא דכל שאינו בזה אחר זה' אלא כשיש שני עשיות ביחד, אבל הקמה דאינו עשייה כלל ורק נשאר הנדר קיים מאליו בזה לא שייך דינא דכל שאינו.

בגמ' נתספקו במיפר ומקיים בב"א מהו, והשיבו מהא דרבה דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בב"א אינו. וכפשוטו הכוונה דע"כ דשניהם אין חלין וכ"כ הר"ן, ותמה על הרמב"ם דנקט דהקמה חל והפרה לא חלה, ובישוב דברי הרמב"ם נאמר כמה דברים נפלאים.

א. מרן הגר"ח חידש ב' חידושים, א' דלא נאמר האי כללא דכל שאינו בזה אחר זה אלא כשהוי סתירה בעצם [אבל כשא"א משום איזה חסרון בהיכי תמצא לא נאמר הך כללא], ב' ועוד חידש דהקמה הוא סתירה בעצם להפרה דחפצא של הקמה היינו שלא יוכל להפר עוד, אבל הפרה אינו סתירה בעצם להקמה, ורק דלאחר שהיפר ונתבטל הנדר הרי אין כאן נדר להקים. ולפי"ז כשהקים והיפר בב"א, הרי לגבי הפרה הוי כנעשה עמו דבר שהוא סתירה בעצם, אבל לגבי הקמה אין כאן דבר שהוא סתירה בעצם, ולכן שפיר חייל ההקמה דאין ההפרה סותרו, אבל הפרה אל חייל כיון דההקמה סותרו.

ב. אור שמח תירץ דהקמה מהני בלב, אבל הפרה צריכה דוקא בפה, ולכן בעושה שניהם

תמצית מראה מקומות.

א. גמ' דף סט:

בעי רבה קיים ומופר לכי בב"א מהו, ת"ש דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפילו בב"א אינו.

ב. ר"ן ד"ה קיים לכי וכו'.

פי' ספיקת הגמ', ומבאר דנפשט דשניהם לא חלו, ונתקשה בהרמב"ם שכתב דרק הקמה חל.

ג. רמב"ם הל' נדרים פי"ג הכ"ב.

כתב דהאומר לאשתו או לבתו 'קיים ומופר לך בבת אחת הרי זה קיים'.

ותמוה ממסקנת הגמ', מהא דרבה דכל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו, דר"ל דשניהם לא חלו [ונכמו במקדש שתי אחיות דמה"ט שניהן אינן מקודשות]. ועיין בכס"מ.

מהלך ראשון - דברי הגר"ח

ד. חידושי רבינו חיים הלוי, רמב"ם שם.

מון הגר"ח תי' בשני חידושי ד'כל שאינו בזה אחר זה', הוא רק כששניהם סותרין זה את זה, וגם חידש דהקמה סותר הפרה, ואין הפרה סותר הקמה, ולכן הקמה חל, [וזהו כוננת הגמ' לפשוט דהקמה חל].

במה שיסד הגר"ח דהפרה אינו סתירה להקמה, ורק דאין כאן נדר שוב לקיים, מקשין דבאב וארוס

ששניהם מפירין, א"כ כשהיפר אחד ולא נתבטלה הנדר, נימא דאכתי יוכל לקיים, דהא דכל הטעם דלא מצי לקיים אחר הפרה הוא משום דאין כאן נדר. עיין להלן דברי הברכ"א בזה.

ה. גליונות חזו"א, שם.

חלק על שני חידושים של הגר"ח, א' מאי שנא הקמה והפרה, ושניהם אינו אלא החלטה והכרעה האם הסכים להנדר וזהו הקמה או שאינו מסכים וזהו הפרה. [ויוצא מזה מחלוקת יסודי בין הגר"ח והחזו"א איך להבין הקמה והפרה, דלהגר"ח הקמה הוא חלות קיום בהנדר והפרה מפירו, ולהחזו"א שניהם הם הכרעה ודעת הבעל בהנדר, כענין שאמרו דעל דעת בעלה נודרת]. ב' ועוד מוכיח דגם כשיש מניעה אחרת שייך דינא דכל שאינו עיין בכל דבריו.

מהלך שני - דברי האו"ש

ו. אור שמח, הל' נדרים פי"ג הכ"ב.

כתב לחדש דהקמה מהני בלב, אבל הפרה צריכה דוקא בפה, ולכן בעושה שניהם ביחד אע"ג דההקמה וההפרה שבפיו נתבטלו, הרי עשה כן גם בלב והקמה שבלב לא נתבטל דהפרה שבלב אינו כלום ושפיר נשאר הקמה שבלב קיים.

ז. מרן הגר"ח שמו"לביץ, ספר הזכרון עמ' קפ"ט.

מתמיה על האו"ש הרי כמו דהפרה והקמה נתבטלו כשנעשו בב"א א"כ גם כשיש שני סיבות להקמה נתבטל הכל בב"א.

הפרתו נשאר הנדר עד שיפירו שניהם, ובכה"ג למה לא מהני הקמה, ע"ש מה שתי'.

עוד מקשה על האו"ש כתמיהת העולם, דכמו דהפרה מבטל הקמתו בפה נימא דמבטל הקמה דלב, ע"ש מה שתי'.

עוד מביא ספק נפלאה מהגר"ב"ד, בעשה הקמה והפרה בב"א, ונתבטלו שניהם, ואח"כ שאל על ההקמה, האם חוזרת ההפרה למקומה, אמנם דן דא"א לשאול על ההקמה מאחר דשניהם נתבטלו. אבל להרמב"ם אכתי יש להסתפק כיון דקיימת ההקמה אם ישאל עליו האם יחול ההפרה.

וביאר הברכ"א דזה תלוי בעומק הדין דכל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו, האם הוי דין 'בהחלות' או דהוי דין 'בהמעשה' ע"ש דברים נפלאים.

מהלך שלישי - גר"ח שמולביץ

ח. מרן הגר"ח שמולביץ עמ' ק"צ - קצ"א.

מיישב באופ"א, דענין של הקמה הוא 'ניחותא' ואינו עשיית מעשה, ובזה לא שייך דינא דכל שאינו בזה אחר זה, וכמו שהוכיח מהתוס' רי"ד ע"ש.

ט. ברכת אברהם דף סט:

מביא דברי הגר"ח [ותחילה דן אי יסודו בזה אחר זה מפורש בתוס' גיטין], אמנם מקשה דלהגר"ח דכל הטעם דלא מהני הקמה אחר הפרה הוא רק משום דאין כאן נדר, אז בהפרת ארוס או אב הרי גם לאחר

שעבוד נכסים אחרי חשבו שטיק כיון דגם המטלטלין משועבדים מדינת למינבא מינייהו וא"כ הא איכא גס כפירת מטלטלין, וז"ל דלענין שעבוד הנכסים המטלטלין והמקרקעי יחד חדא נינהו ולא מיטלים דין כפירתו כי אם בכפירת כל הנכסים, ולהכי הוא דחשבו שטיק כיון דגם כפירת השעבוד קרקע מטטרף להשלים כפירת שעבוד הנכסים, וא"כ כ"ז הוא לענין דין כפירת שעבוד הנכסים, משא"כ לענין כפירת שעבוד הגוף בזה לא מטטרפי המטלטלין והקרקעות כלל יחדיו ובחדא סגי לזה שיחשב כפירת שעבוד הגוף לממון, וממילא דכפירת שעבוד הגוף חשוב לעולם כפירת מטלטלין ע"י זירוף כפירת השעבוד נכסים של המטלטלין המטטרף לו וגורמו להחשב כפירת ממון. ולפי' לענין דין קר"ש שפיר מיחשב כפירת שעבוד הגוף של האב שמה לכפירת ממון, כיון דמוטיל לענין שעבוד וגבית המטלטלין, ושפיר ה' מחייב בקרבן ומומש, אם לא משום הנה"כ דאשר גזל דעל גזל אביו אינו מוסיף חומש, דמוס"ה הוא דמיפטר, ומיושב היטב וכש"נ.

והנה בפט"ז מה' אישות הכ"ה פסק הרמב"ם ז"ל היא אומרת בתולה נשאתו ועיקר כתובתי מאתים והבעל או יורשיו אומרים בעולה נשאה ואין לה אלא מאה וכו' ואם ה' הבעל קיים י"ן לה להשביעו שבועת התורה שהרי הודה במקל"ת הטענה עכ"ל, ובהשנות שם ז"ל שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שטיק היא עכ"ל, וברמב"ם פ"י מה' שבועות ה"י י"א ז"ל האשה שהשביעה ע"א שיעיד לה במיתה בעלה וכפר חייב בשבועת העדות שאילו העיד היחה נשאת וטולת כתובתה, בד"א כשה' לה לגבות כתובתה מן המטלטלין, אבל אם אין לה לגבות כתובתה אלא מן הקרקע ה"ז פטור משבועת העדות וכו' שהמשיב עדי קרקע פטורין עכ"ל, הרי להדיא דגם הרמב"ם ס"ל דאם אין לה לגבות כתובתה אלא מן הקרקע חשיבא כקרקע ופטור משבועת העדות, וא"כ ל"ע מ"ש הכא לענין חיוב שבועה דפסק בסתמא דנשבע שבועת התורה, ולא חילק בין אם ה' לה לגבות גס ממטלטלין אם לא, ומ"ש דין שבועת העדות מחיוב שבועה. וי"ל פשוט, לפי"מ שפסק הרמב"ם בפט"ז מה' אישות ה"ה ז"ל וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע עכ"ל, הרי דרק אלמנה אינה גובה כתובתה מן המטלטלין אבל גרוסה גובה גס מן המטלטלין, וע"כ שפיר פסק הכא בסתמא דנשבע שבועת התורה, כיון דאיירי הכא בשבועת קיים, א"כ הא מדינא לעולם גובה כתובתה גס מן המטלטלין, משא"כ התם לענין שבועת העדות דאיירי בעדות מיתה הבעל דהיינו באלמנה, וא"כ הא מדינא אינה גובה כתובתה אלא מן הקרקע, ע"כ זהו שמפרש הרמב"ם להדיא תנאה שיהא לה לגבות גס מן המטלטלין, וכגון ששעבד לה אג"כ מטלטלין לכתובתה, או כגון שחפסה מטלטלין וכמבואר בסוגיא דשבועות דף ל"ב ע"ש. אכן אכתי ל"ע, לפ"מ שמביא המ"מ שם בשם הרשב"א שגורם בדברי הרמב"ם וכן התקינו שלא תגבה האשה כתובתה וכו', והוא כולל אף הגרושה שאינה גובה כתובתה אלא מן הקרקע, וא"כ הא ל"ע מ"ש הכא דפסק בסתמא דנשבע שבועת התורה ומ"ש משבועת העדות. אכן לפמ"ש נראה דהיינו טעמא דנשבע שבועת התורה, משום דכיון דאיירי שהבעל קיים וא"כ הא איכא גס לעיקר החיוב ושעבוד הגוף, וע"כ אפי"ג דאיכא תק"ח שלא תגבה כתובתה אלא מן הקרקע והי' לרי"ך להיות משום זה דינה ככפירת קרקע, אבל כ"ז ה' שייך אם היינו באין לרון משום שעבוד הנכסים, דהוא מדין תביעת הנכסים עומן המשועבדים, בזה הוא דהי' הדין דכיון דמשועבד לה רק קרקע א"כ הא עיקר תביעתה היא על הקרקע, משא"כ היכא דאט באין לרון מדין תביעת עיקר החוב ממון ושעבוד הגוף של, א"כ לזה לא שייך כלל מה דאינה נגבית אלא מן

הקרקע, דמ"מ עלם החיוב של גברא לא שייך לדין קרקע, כי אם דהוא דין חיוב ממון, וכיון דיכול לשלם לה גס ממטלטלין אם ירלה ע"כ לא שייך זאת כפירת שטיק, ושפיר ס"ל להרמב"ם דחייב שבועת התורה על תביעה זו, וגם עיין בהפלאה בה' כתובות ס' ז' שכתב דשעבוד הגוף של גברא שמחוייב לפרוע חוב הכתובה באמת איכא גס ממטלטלין, שמחוייב הוא עכ"פ לפרוע החוב מכל מה שיהי', וא"כ הא איכא כפירת שעבוד הגוף של כתובה דחשוב כפירת מטלטלין ולא כפירת שטיק, ושפיר מחייב שבועת התורה על כפירה זו לדעת הרמב"ם, משא"כ בדין שבועת העדות, דאיירי באלמנה לענין לגבות כתובתה מן היורשים, דעיקר חיובא ושעבוד הגוף הרי ליכא כלל אלל היורשים, ורק דין גב' בלבד שחל על הנכסים מדין שעבוד נכסים, ע"כ שפיר מלרכינן שיהא לה לגבות כתובתה גס מן המטלטלין, דשעבוד הנכסים הרי כיון דאין לה לגבות אלא מן הקרקע בלבד ודאי דהוי שטיק לית ב' חיובא דשבועת העדות. והנה בשבועות דף ל"ב שם אמר אביו וכו' הכל מודים בעד סוטה שחייב בעד עומאה דרחמנא הימנ', ולקמן שם בסוגיא א"ר פפא הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב וכו' ש"מ משביע עדי קרקע חייב, דילמא דתפישא מטלטלי, ועיין בתוס' שם שכתבו דהך ש"מ משביע עדי קרקע חייב קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה, אכן עיין ברמב"ם שפסק להך דינא דעד סוטה בהל"ח ולא כתב שם שום חילוקא בין אם ה' לה לגבות גס ממטלטלין אם לא, והך דינא דעד מיתה כתב בה"א ושם הוא שכתב הך בד"א וכו', וז"ע טעמא בזה דהרי גס בעד עומאה שייך הך בד"א, אלא ודאי כמש"כ דבעל עומא לא חשיבא שטיק, מחמת עלם חוב הכתובה ושעבוד הגוף שלו, ולהכי הוא שפסק בסתמא להך דעד סוטה דחייב בשבועת העדות כיון דכלל גוויי חייב מאחר דהבעל קיים, וכמש"כ.

הלכות נדרים

פ"ג הכ"ב אמר לה קיים ומופר לך בבת אחת ה"ז קיים עכ"ל, והיא איבעיא בנדרים דס"ט, ופשיט לה הגמ' מהא דרבה דכל שאינו בואח"ז אפילו בב"א אינו, וא"כ הרי קשה על הרמב"ם שפסק דההקמה חיללא, והא משום הך טעמא דכל שאינו בואח"ז אפילו בב"א אינו לריכה להיות גס ההקמה בטלה, דזהו יסוד הדין דאפילו בב"א אינו דשניהם בטלים, וכמבואר בקידושין דנ"א ועוד בכמה דוכתי, וכבר עמד בזה הר"ן בנדרים שם.

ונראה לומר, דהנה הרי הא דלא חיללא הפרה אחר הקמה הא הוי משום דזהו עלם הדין דהקמה שאינו יכול להפר אח"כ, אכן מה שאינו יכול לקיים אחר שהפר הא אין זה משום דעלם מעשה ההפרה עושה זאת שלא יוכל לקיים אח"כ, אלא משום דכיון שהפר בטל הגדר ושבו ליכא לנדרא שיקיימו. ולפי' הא נמלא דהקמה בעלמא סותרת להפרה, אבל הפרה אינה סותרת כלל להקמה, אלא דהפרה גיז לנדרא וממילא אין לו מה לקיים, ואם אך הוה מליט שיהא הגדר קיים אחר הפרה אז שפיר הוה חיללא ההקמה. והנה נראה פשוט, דלא שייך הך דכל שאינו בואח"ז אפילו בב"א אינו, אלא היכא שמדד הדין אינו בואח"ז, אבל היכא דזה שאינו בואח"ז הוא רק משום דלא יזייר שיהא בואח"ז, בזה לא שפיר כלל שלא יכא גס בב"א. ולפי' הכא בקיים ומפר ל"כ כאלחא, דהא לא חיללא הקמה אחר הפרה הוא רק משום דחסר לט כגדר שיקיימו, א"כ הא נמלא דלא שייך בזה כלל הך דכל שאינו בואח"ז אפילו בב"א אינו לבטל ההקמה, כיון דאין זה מדינא מה שאינו בואח"ז, ורק משום דלא יזייר בזה שיהא בואח"ז, א"כ

להקדישו לכה"כ, ומ"ט ביכורים דאינו יכול להקדישן, עיי"ש בדבריו.

ונראה לומר, דשאני עבור מביכורים, דבכור כיון דחלי"י רחמנא בנתינה, ע"כ כל זמן שלא נתן הרי הוא ברשות בעלים, ולא חיבבי למ"ד טובת הגאה ממון, אי"כ הרי יש לבעלים גם דין ממון ב', אלא אפילו למ"ד טובת הגאה אינה ממון, מ"מ כ"ז שלא נתנו לכהן לא יאל מרשות בעלים, וכמבואר בתמורה דף ח' דבכור בבית בעלים טושה תמורה, והרי בתמורה הא ק"ל דמתאפר טושה תמורה, ובכור הרי הכפרה שלו היא למי שהוא בעליו, ובע"כ דכ"ז שהוא בבית ישראל בעליו מיקרי, ומשום דרחמנא חלי"י בנתינה ע"כ בעליו מיקרי עד שעת נתינה ושטת תמורה, וא"כ הי"כ לפנין הקדש דכוותה דין בעלים בו גם להקדיש לכה"כ, משא"כ בביכורים דהם מדברים הניתנים לאנשי משמר, אי"כ לית בהו דין נתינה ולא דין טובת הגאה, ואע"ג שבירו ליחנם לאיזה משמר שירצה, אבל מ"מ דין נתינה לית בהו, והוי מתנות כהונה שאין לבעלים בהן טובת הגאה כלל דהוי של כהנים, וע"כ אין הבעלים יכולין להקדישן משום דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. אלא דלפ"ז י"ט טעמא דת"ק דס"ל דהקדש הבעלים בביכורים קיים, ולפי דבריו הרי אין להבעלים בביכורים שום זכות כלל. אכן נראה, דהנה בחלה פ"ד ואלו ניתנין לכל כהן וכו' והביכורים וכו' ר' יהודה אוסר בביכורים, וכו"ה בביכורים ספ"ג ר' יהודה אומר אין נותנין אותן אלא לחבר בבוכה והכ"א נותנין אותן לאנשי משמר והן מחלקין ביניהן קדשי המקדש, וטעמא דר' יהודה משום סרך טומאה, ונראה דעיקר הפלוגתא הויא בדאורייתא, דלחכמים דס"ל דביכורים ניתנין לאנשי משמר אי"כ הא איכא גוה"כ לכל בני אהרן מהי' דאין מחלקין זה כנגד זה ומכש"כ דאין ניתנין לאחד, ואך דר"י ס"ל דביכורים לית בהו זכות משמר ויש בהן טובת הגאה לבעלים ליחנם לכל כהן שירצה, וע"כ מופיל בהו גזירת טומאה דנחמס לכהן חבר. ולפ"ז נראה דת"ק דר"ג דטובר דהקדש חייל על ביכורים הוא ר"י דס"ל דביכורים יש בהן טובת הגאה לבעלים, ור"ג הוא חכמים דהכ"א דביכורים ניתנין לאנשי משמר, וע"כ ס"ל הכ"א דאין הבעלים יכולין להקדישן. ועכ"פ זה לכו"ע דכל שהוא ניתן למשמרות פקע זכות בעלים מיני' ואין יכולין להקדישו, וזהו שפסק בן הרמב"ם, ובכור שאני הואיל ואית ב' דין נתינה וטובת הגאה לבעלים וע"כ יכולין להקדישו וכש"ג. ועיין צירושלמי פ"ד חלה דהבכורות והביכורים לאנשי משמר, שזה היסוד דבריו, אכן עיין ברמב"ם בפ"א מה' בכורות הט"ו שכחב ז"ל ויראה לי שהבכור נתן לכל כהן שירצה, וכן מדוקדק מדברי הרמב"ם בפ"א מה' ביכורים ה"י דבכור לית ב' דין משמר, ומיושבים היטב דבריו ברעת הרמב"ם, וכמ"ש.

אי"כ הא לא גרע מה דמלינו וזהו כב"א מסיבא דהוה מלינו וזהו בואח"ז דהיה הדין ג"כ דההקמה חיילא, משא"כ כזה דהפרה אינה חלה לאחר הקמה, וזהו מדינא, דהקמה טושה וזהו שלא יוכל להפר אח"כ, ע"כ שפיר שייך כזה הכ דכל שאינו בואח"ז אפילו כב"א אינו, וממילא דכב"א ההפרה לא חיילא וההקמה חיילא, ועוד דלכ"ה הרי הקמה טפה סותרת להפרה והפרה בעלמא אינה סותרת להקמה רק אח"כ בביטול הנדר, וע"כ כיון דבעלם הדין ההקמה סותרת להפרה, ולא ההפרה להקמה, ע"כ ממילא דבעיקר החלות מדינא ההקמה חיילא וההפרה בטלה. ולפ"ז זהו ביאור הסוגיא דגדרים, דכיון דכל שאינו בואח"ז אפילו כב"א אינו, אי"כ ממילא דההפרה בטלה שאינה בואח"ז, וההקמה שיטתה בואח"ז קיימת, וע"כ זהו שפסק בן הרמב"ם, וכש"ג. **אלא** דביטול הכ דינא דכל שאינו בואח"ז אפילו כב"א אינו ל"ע, אם פירושו הוא דבעינן דוקא דבואח"ז יחולו שניהם כאחת, ואלא"ה אמרינן דגם כב"א אינו, וזה הכלל דכיון דאינם יכולים להיות שניהם כאחת והויין שני דברים הסותרים וא"ז ע"כ כשעשאן כב"א שניהם בטלים, או דה נאמר רק היכא שהאחד בחלותו מונע את השני מחלות, אז הוא דאיתא להך כללא דאפילו כב"א אינו, ושניהם בטלים משום דכל אחד מונע חברו, אבל אם אין חלות האחד מונע את חלות השני, וכשבאין בואח"ז חייל השני, לא איכפת לן מה דעמנן של הדברים סותרים הם זא"ז, אלא כל שבאו כב"א חייל חד משניהן ויש בו מומר שניהם. אשר ע"כ גם הכא לענין הקמה והפרה, הרי כל דבריו אינם אלא דהפרה אינה חשובה דבר המונעת את ההקמה מחלות, וגם כשחל ההפרה מ"מ יוכל עוד לחול גם הקמה כל שהנדר קיים, אבל מ"מ הרי עיקר מילתייהו של הקמה והפרה הא הויין שני דברים הסותרין ולא יוכלו להיות חלים כאחת, ואם נתיחא דבעינן דוקא שיהיו יכולים להחכים תרווייהו כאחת, אבל כל שעמנן של הדברים סותרים זא"ז טוב דיינינן כזה הכ דינא דכל שאינו וכו' דכב"א תרווייהו לא חיילי, וא"כ הא גם הכא בהקמה והפרה כיון דסותרות זה זא"ז אי"כ הא טוב אית כזה הכ דינא דגם כב"א אינו ושניהם בטלים גם ההקמה, כיון דההפרה סותרתה בעיקרה ותלתה. ולפ"ז נראה דהו דפליגי הרמב"ם והר"ן, דהרמב"ם סובר דלא מיקרי אינו בואח"ז רק היכא דאחד מונע את חברו מחלות, וע"כ הכא כיון דאין ההפרה מונעת את ההקמה מחלות, ורק הקמה הוא דמונעת את ההפרה, ע"כ פסק דההקמה קיימת וההפרה בטלה, והר"ן ס"ל דאם אך סותרות זא"ז אף שאין האחד מונע את חברו מחלות, מ"מ כיון דשניהם אינם יכולין להיות כאחת טוב הוי בכלל כל שאינו בוא"ז, וע"כ גם הכא כיון דההקמה וההפרה סותרים מיהא זא"ז ממילא דשניהם בטלים, וכש"ג.

הלכות תרומות

הלכות ערכין וחרימין

פ"א ה"י נכרי שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המלות אלא הרי היא בקדושה, לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה כתיבוס יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא ביכורים והכל מן התורה וכו', ויש קנין לנכרי בסוריא להפקיע מן המעשרות וכו' עכ"ל. ובע"כ מה' ביכורים הט"ו כתב הרמב"ם ז"ל המוכר שדה לנכרי וחזר ולקחה ממנו הרי זה מביא ממנה בכורים מן התורה לפי שאינה נפקעת מן המנות בנקיין הנכרי עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל אי"א אע"פ שבכרו ברשות הנכרי עכ"ל, ואם נפרש ההשגה דבא להוסיף דאף הפירות שבכרו ברשות הנכרי מייבין בביכורים אי"כ הרי דעת הרמב"ם והראב"ד שזהו דלהדיא מוצא ברמב"ם בפ"א מה' תרומות ה"א ז"ל פירות הנכרי

פ"ו ה"טו המקדיש שקלו לבדק הבית ה"ו קדש, הקדיש בכורים לבדק הבית אינן קדש, אבל אם הקדישן כהן אחר שבאו לידו הרי אלו קדש עכ"ל, והוא משנה בסוף שקלים המקדיש שקלים וביכורים ה"ו קדש, ר' שמעון אומר האומר ביכורים קדש אינן קדש, ומפרש לה הרמב"ם דמייירי שהקדישם לבדק הבית, ופסק הרמב"ם כר"ג, והחילוק שבין שקלים לביכורים הוא משום דביכורים הויין ממון כהן וע"כ אינו יכול להקדישן, משא"כ שקלים דהם קדשי חובב ע"כ דין בעלים עליו להקדישן לכה"כ, וכדין הקדש טילוי, ועיין בתוספת י"ט שהקשה ע"ז מהא דתנן בערכין דף כ"ח ופסק גם הרמב"ם כן דמחריס אדם את הבכור לשמים, והרי גם בכור הוי מחמתות כהונה ומ"מ דין בעלים עליו

מן הלקוחות, דמטלטלין יכול למכור ולהצריח. [א"ה, ע"י חזו"א חו"מ ליקוטים סי' כ' לדף ד' צ"י].

ומש"כ הגאון ז"ל משום דלא נגמרה הכפירה אלא בכפירת הקרקע, ור"ל שאם היה אפשר להודות על גביית קרקע ולכפור בגביית מטלטלין לא הוי חשיבא כפירת ממון, אשתכח דקרקע גורמת כפירת הממון, לפ"ז גם בליכא שיעצוד נכסים והגבי מניי דידי ויש לו קרקע ומטלטלין נמי יחשב כפירת קרקע, וכש"כ למ"ד שיעצודא דאורייתא דלא נגמרה כפירתו אלא בכפירת הקרקע, ועוד תינה כפירת שיעצוד קרקעות, הודאת ש"ק מאי איכא למימר, וצגמי צ"מ ד' צ' אמר שנים פטור משום דהודה בשע"ק, ואי אפשר לומר משום דכפר בשע"ק דהרי בשטר אין כתוב אלא סלעים, תדע שהרי בהודה שלש חייב שצועה.

שם ד"ה והנה אמנם בו', ולהכי הוא דחשוב שע"ק בו'.
ל"ע א"כ משצייטה עד של מיתת בעלה כי תפסה מטלטלין למה חייב, הלא אין כאן מניעת עדות של ממון רק בצירוף מניעת גביית קרקע.

שם, כיון דמועיל לענין שעבוד וגבית המטלטלין, בו'.
אינו מוצן דהא צגמי צ"ק שם אמר אי בשאין גזילה קיימת אפי' קרן נמי לא משלם, ומשני דאיכא אחריות נכסים, א"כ השתא אין שום אפשרות לגביית מטלטלין ואין כאן כפירה רק בקרקע, וגם סוגיא דצ"ק שם כמ"ד של"ד, כמש"כ חו' שם ד"ה מלוה, ואפ"ה ממעט לי' לגזילת אציו מקרא.

ה ל כ ו ת ג ד ר י ם

פי"ג הב"ב, אמר בו', ד"ה זנראה בו', לקיים אחר שהפר הא אין זה משום בו'.
ל"ע דלכאורה כשם שאין הפרה אחר הקמה שלא מסרה תורה לצטל רק ההכרעה, וכיון שכבר הכריע פעם אחת שוב אינו צעלים, ה"ג אין הקמה אחר הפרה מפני שכבר הכריע וצטל כבר כחו, ואף אם צאמת אין כאן כבר נדר, מ"מ גם אם היה מה לקיים לא היה כבר צעלים לקיים מפני שכבר הפר, אצל צאמת אם היה כח הקמה אחר הפרה היה הנדר אחר הפרה עדיין תלוי ועומד שמה יקיימו, עוד יש לעי' דהא הפרה הוי ציטול הנדר, וציטול הנדר וקיומו מונעים זא"ז, והנה דצרי רצה שכל שלא נאמר שתחוג אחד משניהם אלא נאמר שניהם, ושניהם אי אפשר לא אמרינן שחלה אחת

מכן ולא ידעינן איזה היא, אלא לא חל כלל, ואין מקום לחלק בסצרת רבה ולומר דלפעמים חל אחת בתערובות בשביל חילוק הנושאים בסיבתן שאין שניהם כאחד מתקיימין, ואם היה מקום לחלות אחת לעולם יש לומר שתחול אחת, ואם אי אפשר לחדש שתחול אחת בזמן שאמר שניהם, לעולם אין אחת מכן חלה.

שם ד"ה אלא בו, שבאו בב"א חייל חד משניהן ויש בו חומר שניהם בו. ל"ע דהא פריך בגמ' ממרצה צמטשרות, ומילאו שנים וקראן עשירי, והתם אין אחד מונע חצרו, אלא שאין כאן עבל ואי אפשר להפריש מן החולין, אבל אין חלות המעשר גורם על השני שלא יחול, וא"כ צ"ל דין הוא שיחול אחד ויש בו חומר שניהם. וגם מקדש צ' אחיות אין קדושי הראשונה מעכצת קדושי השני, רק גורמת שאחותה נעשה ערוה ואין קידושיהן תופסין בערוה.

הלכות ערכין וחרמין

פ"ו הט"ז, המקדיש בו, ד"ה ונראה בו, ובע"כ דב"ז שהוא בבית בו. נראה דאילו היה דין בעיקר התמורה שאינה אלא צמתכפר לא היו הצעלים עושין תמורה בצבור, אלא דעיקר התמורה בכל אדם כשאמר כל הרואה להמיר יצוא וימיר, אלא שצ"ל רשות צעלים אין עושין תמורה בשאינו שלו, וצ"ל צבור צרשות צעלים עד נתינה, וזה אינו מספיק שיוכל להקדישו הקדש עילוי, אלא שמקדיש עוב"ג, הדע שפודה צדמי עוב"ג ולא צדמי כפרה, ואילו מקדיש עולתו נדבה פודה צדמי כפרה. [א"ה, ע"י חזו"א תמורה סי' ל"א סק"י].

שם, ונראה דעיקר הפלוגתא הוא בדאורייתא, בו. ע"י מע"ש פ"ה מ"ו רש"א הצבורים ניתנין לכהנים כתרומה, וצ"ע פ"א אין מביאין צבורים, וע"כ דאיכא נתינה לכהן יחיד, והא דניתן למשמר אינו אלא מדרבנן, כדי שיבא חמור לכהן שאינו חצר לאכלו בקדושה. [א"ה, ע"י חזו"א זרעים ליקוטים סי' ה' סק"ד].

שם, אכן עיין ברמב"ם בפ"א בו. הדבר יותר מפורש בר"מ פ"ו מה' ערכין ה"ד, והוא צמטנה ערכין כ"ח צ', וקשה הא דאמרו צירו היפוך, והר"מ צפ"י צמטנה צפ"ד דחלה הביא את הירו. אלא ודאי מתני' מן הדין והירו' מלד תקנה.

מיפר ביום שמיעתו, אבל כי איכא ארום אחרון חזינא ליה ככרעא דראשון וליכא אינתוקי רשות כלל כמוש"כ הר"ן (דף ע"א) ד"ה אציה ובעלה האחרון מפירין נדריה בטעמא דהיכי דהפר האב בחיי הבעל לא מצי להפר אחר מיתת הבעל וכי איכא ארום אחרון מפירין אע"ג דמקלש קליש יעו"ש. אבל להרא"ש לטעמו ליכא לפרש הכי דסבר התם דצ"ה אהא נמי פליגי כיון דמקלש קליש וצ"ה ארום אחרון ג"כ לא מצי להפר ולא סבר דאחרון ככרעא דראשון וא"כ אמאי צעי שמתארס צו ביום והאב מצי מיפר אחר כמה ימים ששמע הארום שמת. ונראה דהרא"ש סובר דבהפר אף שהאב קיים ג"כ נתבטלה הפרתו אס מת הבעל עיי"ש ולכן הקשה דמדוע בהפר האב ושמע הבעל ומת לא מצי האב להפר והפר אב ומת בעל מצי האב להפר. ותירץ דאע"ג דמקלש קליש חלק דיליה יכול להפר וכיון שמיפר שלו מיפר גם של בעל וא"כ ניחא שפיר דבאב שמיפר חלקו מפיר גם של בעל דלדידיה יוס שמיעה הו' והוא זכי מנד עזמו שהרי גם חלקו מיפר אבל ארום אחרון שאינו מיפר רק חלק ראשון צעי שיהא ביום שמיעת ארום ראשון ודו"ק:

סוגיא דלקמן דחיקא טובא. ובאמת שיטת רבינו נראה לפרש דאזיל לטעמו בהפר בעל דאס שמע אב נתרוקן רשות לאב ומצי האב להפר לחודיה אף בלא נתארסה לאחר ובלא שמע אב לא נתרוקנה רשות לאב בלא נתארסה לאחר, דאזיל לטעמיה דכל אחד אינו מיפר רק ביום שמעו של חבירו אלמא דתלי זה בזה, ה"נ כי שמע אב הרי הפרת בעל אלימא טובא ומיפר אב חלקו לעזמו אבל כי לא שמע אב הרי הפרת בעל קלישא ולא מצי לזכות בחלקו הקלוש ודו"ק:

הלכה בב אמר לה קים ומופר לך בבת אחת ה"ז קיים:

לבאורה לפי מה דנפשט בגמרא דכל שאינו צוא"ז אפילו צב"א אינו מצינן לומר איפכא דהוא מופר משום דהפרה חילא בתר ההקמה כי נשאל על ההקמה והקמה לא חלה בתר ההפרה כי נשאל על ההפרה דאין נשאלין על ההפרה, והו' כמו דאמר דמעשר בהמה הואיל וחלה בטעות כי לא קרא לעשירי עשירי לכן חל קדושה כי קרא לשניהן עשירי יעו"ש, ה"נ ע"י שאלה דהו' כמו טעות חלה הפרה בתר הקמה א"כ צ"ל שפיר מופר ורבינו פסק איפכא. ונראה בטעמו ז"ל דאיהו סובר דכיון שאס לא חלו שניהם מטעם דכל שאינו צוא"ז אפילו צב"א אינו הו' כמו דלא אמר כלום ונמצא דנשאר המחשבה ועליה אנו דנין וקיי"ל דהקיס בלבו מוקם הפר בלבו אינו מופר וא"כ בהמחשבה כי מתנגדין אז חלה ההקמה והו' מוקם כן נראה. אמנס לזה מצאנו פירכא, דנראה דעד כאן לא אמרו הקיס בלבו מוקם רק היכא שלא כיוון להוציא ההקמה בפיו אבל כי קיים בלבו באופן שגמר להוציא ההקמה בפיו בזה ודאי לא הו' הקמה במחשבתו בלבד וכדאשכתן לרב שסת דצעי לומר דגמר בלבו סגי בשצוה אמר דאס גמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא אינו שצוה יעו"ש. א"כ היכי דגמר להקיס בפיו ודאי דלא חל ההיקס בלבו כיון שלא גמר בלבו שיהא מוקם במחשבתו לבד. וצוה הנני מפרש הגמרא סוף פרק נערה אס החרש יחריש לה אישה מיום אל יוס בשותק ע"מ למיקט הכתוב מדבר אתה אומר כו' או אינו בשותק ע"מ לקיים כו' ועיין ר"ן, ולפ"ז א"ש דהמכוון בשותק ע"מ להוציא בשפתיו הקיוס לכן כיון שלא גמר שצמחשבתו יהא מקויים אינו קיים:

ובזה תמוהין דברי הפרישה שכתב לדעת הטור דאס שמע ארום ראשון ולא שמע אב ומת הארום ונתארסה לאחרים אפילו אחר כמה ימים מפירים האב והארום ביחד. ונע"ג דזה מתנגד לדברי הגמרא שהבאתי דאס גרושין כשתיקה דמי כיון ששמע ארום ראשון [אף שלא שמע האב] צעי שמתארס באותו יוס אז מפירין נדריו. גם השו"ע קימן רל"ד סעיף י"ז שמחלק דרק אס שמע האב צעי צו ביום אבל שמע ארום כתב בין קודם שמיעה בין לאחר שמיעה אס מת ולא שמע האב ונתארסה לאחרים ושמע אח"כ אפילו לאחר כמה ימים האב והארום אחרון מפירין נדריה, זה מתנגד לדברי הגמ' הנ"ל ונ"ע כעת:

אולם דע דלשיטת הרמב"ן בהא דהפר האב ולא שמע הארום ומת הארום דאין האב יכול להפר לצ"ה דוקא שמת אחר יוס שמיעה אבל אס מת ביום שמיעה חוזר ומפיר הכל ביחד. א"כ יש לומר דאין ה"נ דאפילו כי איכא ארום אחרון מ"מ לא חשבינן הנך שעות דלא הו' מצי להפר אותם ליוס שמעו. והא דאמר ואהדרה בימא היינו בשפיר אב וציוס שמיעת אב מיירי אף

יבתיב סתת

ובזה הנני מתפלא על דברי רבותינו בתוספות פרק תמיד נשחט (דף ס"ג) והכא במאי עסקינן כגון שגמר בלבו כו' והוליא בפיו לערלים וזהו פליגי ר"מ סבר לא בעינן פיו ולבו שוין, מכאן מדקדק ר"י כו' דאינו פיגול עד שיוציא בשפתיו דאי במחשבה תליא כו' בשלל הספיק לומר למולים אמאי פסול לר"מ דהא גמר בלבו לתרווייהו. ותמיה לדעתי דילמא פיגול במחשבה כי גמר בלבו סגי אבל אם גמר בלבו להוליא בשפתיו הפיגול לא נתפגל הזבח במחשבתו לבד, ומכוון הגמרא כגון שגמר בלבו לתרווייהו בין למולים בין לערלים, פירוש שגמר בלבו להוליא בשפתיו דלמולים ולערלים אני שוחט הפסח וזהו סבר ר"מ דהולאת פיו גומר אעפ"י שהוא בטעות ואין המחשבה גומרת כיון שלא נתכוין לזה שיוגמר במחשבתו [אע"ג דסתמו למולים קאין] ולע"ג:

ומצאנו בתוספתא דמעשר שני פ"ד הפריש תרומה ומע"ש ולא קרא להן שם כו' ר"מ אומר אם עמיד לקרות להן שם אין צהן קדושה עד שיקרא להן שם אם אין עמיד לקרוא להן שם כיון שהפרישן נתקדשו, הרי אע"ג דמעשה שלהן מוכיח על מחשבתו

כ"ז כיון שלא גמר בלבו רק חשב להוליא בשפתיו לא מהני במחשבתו בלבד, כש"כ גבי פיגול וקיום דנאמר דאם חשב להוליא בשפתיו מה אז לא הוי מחשבתו כלום ועיין תוספתא תרומות פ"ג ודו"ק. ולע"ק דברי המחבר בחו"מ סימן רי"ב קנה קרקע אדעת שיעשנו הקדש ולא הוליא מפיו כלום י"א דכיון שגמר בלבו לתת לדקה חייב ליתן והא כיון שלא גמר במחשבתו שיהא הקדש רק שיעשנו בשפתיו הקדש לא מהני המחשבה. אמנם ז"א דתמן מתורת נדר אחי עלה דנהי דהקדש לא חלה מכל מקום לקיים הנדר חייב כמו שהוליא בשפתיו אעשנו הקדש ופשוט. וכיון שכן תו נסתרו דברינו בישוב פסק רבינו כיון דאיהו לא גמר לקיים או להפר בלבו רק בהולאת שפתיו א"כ לא מהני מחשבתו מידי ואמירתו לא מועיל משום כל שאינו בזא"ז. ויש לדחוק דאיהו גמר שיהא מוקם במחשבה ומופר בלשון שאינו מועיל בשפתיים וממילא דיינין על המחשבה לחוד ודחוק. ועיין ריש פרק השולח דבאמר הרי הוא הקדש לא ליהוי הקדש דהלשון אינו כלום, ויהיה קדוש משום מחשבתו. ול"ל דכיון שחשב להקדיש בשפתיו לא קדוש במחשבה לחודא ודו"ק היטב כ"ז.

הלכות נזירות

פרק א

הלכה ב כל שינטל מן החי וימות:

בגמרא הלשון כל דבר שהנשמה תלויה בו ורבינו שינה במכוון לפי שהכבד אם חסר מתחלת צרייתו כשרה לשיטת רבינו ורק בניטל טריפה יעוין מש"כ פ"ח משחיטה:

פרק ב

הלכה ד וכן אם שמע ואמר ואני בתכ"ד:

בירושלמי פ"ד ה"א אחד שאמר הריני נזיר ממה יום ושמע חבירו ואמר ואני ממה יום וחזר ואמר ואני נעשה עיקר טפילה. ופירושו דלעיל בירושלמי פ"ב ה"ה אמר, אחד שאמר הריני נזיר ממה יום ושמע חבירו ואמר ואני השני נזיר שלשים יום ולא כיוון רק אפגלג דיבורי, וכאן שחזר הראשון ואמר ואני הוי רק נזיר שלשים יום כדין נזיר סתם ותו כיון שי

שיעור תוך כ"ד צנתיים שהשני אמר ואני ממה יום, נמלא דמו אינו תוך כ"ד של הראשון מיתפס בהשני ואם הותר השני הותר גם נזירותו סתם צמה שאמר ואני ופשוט:

ושם בירושלמי אחד שאמר הריני נזיר כו' תוך כ"ד כו' תכ"ד של שני כו' כיון דבין ראשון לשלישי ליכא שיעור שלש תיבות תו מיתפס השלישי בקמא דאמר הריני נזיר לכן הותר השני לא הותר השלישי דכיון שאין הפסק שיעור שלש תיבות בין ראשון לשלישי מיתפס שפיר בקמא, אבל צמי שאמר ואני ממה יום הרי ליכא שיעור שלש תיבות הפסק בין ראשון למי שאמר אח"ז ואני תו לא מיתפס רק בשני מה שהוא תכ"ד ולכן אם הותר השני הותרה נזירות מה שאמר ואני וזה נעשה עיקר טפילה וצבור:

עוד שם הלכה ב' הותרה היא הותר הוא הותר הוא לא הותרה היא. צבור דהציון ט"ס וקאי על סוף המשנה דלעיל הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני אינו

דממילא עפ"י דברי התוס' הנ"ל. (ואפשר דהר"ן ז"ל מודה להתוס' דגם הממילא נחשב למעשה שלו, שהוא הפועל ע"י העברת מנין וכנ"ל, אלא דס"ל דלדין דבר הנדור בעי שיחול הקדושה ע"י דיבור, ועיין בסוגיא דנודר בתורה וצ"ע).

יב) ולדברינו דהא דל"ש כללא דרבה במאליו, הוא משום דשם תל חלות אחת של אינו מסויים, יש לדון דבמעשר בהמה אף דמאליו הוא קדוש, מ"מ כיון שיצאו שניהם בעשירי יש לכ"א מהם סיבה פרטית כדי שתחול עליו הקדושה, ולכן מונע הוא את חברו מלחול, ושפיר מק' בגמ' על רבה מהא דיצאו שנים בעשירי.

ואם נאמר דמנין הכללי הוא סיבה אחת שתחול על אחד מהעשרה קדושת מעשר, ומוכרח לחול ביצאו שנים כאחד חלות דאינו מסויים וכמו שביארנו לענין לידת בכור ביצאו שני ראשים כאחת הדרה קושיא לדוכתא, מאי אק' על רבה מהא דיצאו שנים דעשירי, והרי כאן הוא אינו מסויים, וכהך דבכור. וי"ל ע"פ דברי הר"ן הנ"ל דמעשר הוא דבר הנדור משום שקורא עשירי, והיינו דהוא ג"כ הבעלים לפועל כאחת עם היציאה, וכמש"נ. וא"כ כשקרא לשנים עשירי עשירי, נמצא דיש לכל אחד מהם סיבה פרטית ע"י קריאת שם שלו כדי לחול וזה לא הוי אינו מסויים אלא הו"ל הקדושה נפרדת על כל אחד מהם, ונאמר דהסיבה פרטית שיש לכל אחד שיחול עליו קדושת מע"ב, מונע גם את החלות דאינו מסויים שפועל המנין הכללי שלא יחול. ונתחדש מזה דבלא קרא לשניהם עשירי, לא הוי קשה להגמ', דשם ודאי דאחד מהם קדש כמו בהך דלידת בכור וכנ"ל, ולא מק' על רבה אלא לפי שקראן עשירי עשירי. ונתחדש עוד מדברינו, דאם קידש לשני אחיות כאחת, ובבת אחת עשה גם חלות קדושין נוספת על אחת משנים, דלא יחולו הקדושין כלל, דכמו דמונע מעשה הקדושין של זו שלא יחולו הקדושין בשניה, כמו"כ הוא מונע שלא יחול החלות דאינו מסיים, וכמו ביצאו שניהם כאחת וקראן עשירי עשירי לדברינו הנ"ל.

יג) ועיין באו"ש שתירץ דברי הרמב"ם, וז"ל דכיון דלא הלו שניהם מכללא דרבה הוה כאלו לא אמר כלום ונשאר המחשבה ועלי' אנו דנין, וקי"ל דקיים בלבו קיים והפר בלבו אינו מופר, ולכן במחשבתו חלה ההקמה והוה מוקם. (וע"ש באו"ש שדחה, דכיון שרצה לעשות בדיבור, לא חלה ההקמה במחשבתו, וכיסוד הטו"א, ועמשי"ת להלן דו"א).

ולדעתי ז"א, דהרי אם יקדש שתי אחיות כאחת, להאחת בכסף לחודא ולהשני בכסף ושטר, האם נאמר דנעמיד הכסף נגד הכסף ויחול קדושי השטר דהשני, דזה ודאי ליתא, דכמו דיש בכח המעשה קדושין דכסף למנוע שלא יחול סיבת הקדושין דכסף של חברתה, כמו"כ הכסף מונע שלא יחול שטר דחברתה, ולא עדיפא שני מעשה הקדושין מתרא כלל. וכמו"כ ודאי בהקמה והפרה דנתבטלה ההקמה אף שיש לה לחול ע"י שתי סיבות ומעשים, מצד ההפרה המבטלתה אף שאין לה לחול רק ע"י סיבה אחת דדבור ופשוט.

יד) נמצא למדין מכל הנ"ל, דהיכא דיש לנו שתי מניעות להתלות מצד הדין והמציא' כמו במע"ב ודגו, שייך כללא דרבה דבכאחת לא יחול כלל, ועפ"י נתבונן בענין הקמה והפרה בתירוצא דהגר"ח ז"ל.

הנה הר"ן בדף ס"ז הביא בשם הרמב"ם ז"ל דבהפר אחד מהם וקיים השני וחזר המקיים ונשאל על הקמתו שוב אין המופר יכול להפר שנית, דאין הפרה אחר הפרה, והיינו טעמא דאין להבעל כח הפרה רק פעם אחת, והיינו דהחלטתו הראשונה אודות הנדר היא הפועלת, ואף שעדיין יש כאן נדר אין לו הפרה.

ודא פשט דדברי הרמב"ם דאין הפרה אחר הפרה לא שייכא רק היכא שהחלטתו הראשונה היתה בדעת ורצון הגמור, אלא שנתבטלה מצד חסרון דמן הצד, מפני שאינה ראוי לצירוף

כשהקים השני, משא"כ בשאלה בהפרה (לפי חקירת הגמ' ס"ט), שהוא הפרת טעות ודאי שיכול אח"כ להפר שנית, וכן בקודם שחל הנדר לר' נתן (בדף צ') ובקודם שנדרה לרבנן (בדף ע"ה), ודאי דיכול להפר שנית, דקודם החלות והנדר ל"ש החלטה והפרה כלל, וכמאן דלא עביד דמי, ורק כשנתבטל מצד אינו ראוי לצירוף, אף דאפשר דנתבטל למפרע (ובפרט הוה יש להאריך ואכמ"ל), מ"מ אי"ז חסרון בעצם ההחלטה של ההפרה, ומיקרי שהיפר וא"י להפר שנית.

ונאמר לדון מזה בהא דלא מהני הקמה אחר הפרה, דלבד חסרון המציאותי ששוב אי"כ נדר, יש עוד חסרון דינא מצד שכבר הפר ואין לו כח לפעול בהנדר רק פעם אחת, וכמו שאין יכול להפר בזה הנדר עוד, אף היכא שיש מה להפר, כן אין לו כח עוד לקיים בזה הנדר, דכמו באין הפרה אחר הפרה כך מאותו טעם גופא אין הקמה אחר הפרה.

הרי נתברר משיטת הרמב"ם גופו דבזא"ז לבד חסרון המציאותי איכא עוד חסרון בדינא, ולהמבואר שייך באופן זה החסרון דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בב"א אינו, [ואע"ג דאין הסתירה בדין אלא מצד שאין לו כח רק לדבר אחד, שייך כאן כללא דרבה וכמו במעשר דגן ומעשר בהמה דמק' מינה על רבה], ונסתלק תירוצו דהגר"ח.

אך עפ"י שיטת הרמב"ם גופו הרוחנו, לתרץ דבריו בדין כל שאינו בזאח"ז וכמו שיתבאר. ונאמר דבהקמה והפרה כאחת אף ששניהם נתבטלו מצד כללא דרבה, מ"מ אי"ז חסרון בהחלטת הקמה וההפרה, ונחשב שנתבטל מחמת חסרון צדדי, ששוב נתבטל כח הבעל לפעול עוד בהנדר, ומילא נשאר הנדר בתוקפו, והוא קיים, וא"ש פסק הרמב"ם ז"ל, דבהקמה והפרה כאחת הנדר מוקם, והיא דכבר אינו יכול להפר עוד, ועי' בכ"מ שם שכי דכי אמרי' דלא חל לא הקמה ולא הפרה, וממילא הוא קיים, ולכאורה קשה דמ"ט לא יוכל להפר בו ביום, ולאמור א"ש.

טו) ונבוא ליישב דברי הר"מ בע"א, דהנה הובא לעיל קו' התוס' רי"ד דב' איסורים בב"א דחיילי מ"ט לא נימא כל שאינו בזא"ז גם בב"א אינו, ותי' דכיון דהוי מאליו ל"ש כללא דרבה. יעו"ש. ולפ"מ שביארנו דברי התוס' בבכורות דהוא משום דהו"ל סיבה אחת וחל חלות אינו מסויים, הרי ל"ש כן בא"א תע"א, דאף דהוי מאליו, מ"מ הרי כל אחד יש לו סיבה משלו. וע"כ שכוונת התוס' רי"ד לומר דכללא דרבה אינו אלא חסרון במעשה, דב' מעשים סותרים זל"ז אינם מועילים כלל, אבל במידי דממילא כיון דחל בלא מעשה ליכא כלל להך כללא דרבה. ועפ"י נבוא ליישב דברי הר"מ שכי דבהקמה והפרה כאחת, חיילי ההקמה.

טז) דהנה ברע"א הקשה במש"כ הר"ן (ע"ט א') להוכיח דמהני הקמה בלב מדין שתיקה ביום שמעו, הלא בשתיקה דיום שמעו בלב כל אדם הוא, וא"כ י"ל דהקמה שבלב באמת לא מהני, דדברים שבלב לא הוי דברים עי"ש.

ונראה לחדש דענין הקמה אינה עשיית חלות, דהיינו שהוא מקיים את הנדר, אלא הוא ענין רצון שמחליט שרוצה בהנדר, וכל דניחא לי' כנדר ממילא הוא מוקם. ול"ש לומר דברים שבלב לא הוי דברים, דענין רצון הוא דבר המסור ללב.

ומקור לסברא זו נאמר מדברי תשו' רע"א בס' כ"ג, וז"ל במש"כ הר"ן בטעמא של בדיקה שהביטול תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקילו בכך ולא יוציאו מלבן לגמרי, לכאורה קשה הא כיון דאומר בפיו דמבטל אף דבלבו אינו כן הוי דברים שבלב ולא הוי דברים ואיך ביטל מחשבתו את דבורו, וצ"ל דביטול הלא לאו הפקר הוא רק גילוי דעתו למה שבלבו שנחשב אצלו לעפר, וכיון שאנו דנין על מה שבלבו ואם בדעתו אינו כן מה שבדבריו אינו כלום עכ"ל.

והיינו כדברינו דענין ביטול חמץ לא הוי מסוג עשיית חלות, להצריך לו מעשה הקנין או דבור, רק שאינו מחשיב להחמץ, וענין זה הלא הוא מסור ללב, דאם בלבו הוא מחשיבו ל"מ מידי מה שאומר בפיו שמבטלו, דבאמת הלא החמץ חשוב אצלו.

וכמ"כ נאמר בחלות ההקמה שאי"ז מסוג עשיית איזה חלות רק שהוא ענין התרצות בהגדר, וזה תלוי ברצון הפנימי שבלבו.

גם מצאתי כסברא זו בנתיבות סי' ג"ב, וז"ל נראה דדוקא מחילה על דבר שכבר נתחייב לו (עי"ש דס"ל דלא מהני מחילה בלב, וכהקצה"ח) אבל בדור עמי או אכול עמי שאומר שהי' בדעתו למחול לו, ודאי דמהני מחשבתו דהוה כנותנו לו במתנה.

ובביאור דבריו נראה דבדור עמי ואכול עמי אי"ז עשיית חלות כלל, ולא בעי לזה מעשה הקנין כלל, רק רצון לחודא, דנגד רצונו אין האכילה מחייב להאוכל ולהדר, ול"ש בזה לדון מדין דברים שבלב, דענין הרצון הוא מסור ללב, וכנ"ל בהקמה וביטול חמץ.

יז) וביאור ראיית הר"ן מיום שמעו עפ"י דרכנו, הוא להורות דענין הקמה היא רק ענין רצון לחודא ואינה דומה למחשבה דתרומה, דשם המחשבה כמעשה הקנין תשיבא, שהיא הפועלת חלות התרומה, ובעי כונה שיחול החלות ע"י המחשבה, (כעין כונת קנין דעלמא שיחול החלות ע"י המשיכת וכדומה), ולכן לולא חדושא דונחשב לא הי' מהני במחשבה, דדברים שבלב לא הוי דברים, דאילו הי' גדר הקמה ג"כ מסוג כזה, לא הי' מועיל בשתיקה ביום שומעו הבלב כ"א, דהרי אנו יודעין רק מרצונו וניחותא בנדר, שלכן לא הפר כל היום, אבל לא מכוונתו, דודאי לא ידוע לנו שחשיב בלבו הריני מקים את הנדר, וא"כ אפילו חשב כך הוי דברים שבלב, וע"כ דלא בעי יותר מרצון, וכיון דהוכיח הר"ן דלא בעי להקמה יותר מרצון, שוב הדבר פשוט לו מסברא דמהני בלב, דענין רצון הוא דבר המסור ללב וכנ"ל. ונתבארו הדברים במק"א באורך [א"ה, ראה מש"כ מרן זצ"ל בס' הזכרון להגר"י אברמסקי זצ"ל מעמ' תקמ"ג והלאה].

יח) ועפ"י יסוד דברינו בהקמה, נאמר בהא דהאריך באו"ש הג"ל (באות ט"ו) בנידון תירוצו שבהקמה והפרה בב"א, חלה ההקמה שבלב, ודחה ד"ז מכללא דטו"א דהיכא דמכיון להוציא בשפתיו ל"מ כונת לבו, דלאמור ליתא, דהכלל של הטו"א ל"ש רק בהפרשת תרומה וכדומה, דשם אין הרצון פועל כלום דאם ירצה שיעשה הקדש ותרומה ודאי שלא יחול כלל, דהמחשבה שם מסוג מעשה הקנין הוא, ובעי שיכוון שמחשבתו תפעל החלות הנדרש, לכן אם מכוון להוציא בשפתיו לא חל ע"י מחשבתו, דחסר כונה שהמחשבה תפעל. משא"כ בהקמה שאין מהצורך בה רק רצון וניחותא בנדר, ל"ש לדון שרוצה ע"י דבורו, דסו"ס רצון יש כאן, וע"י דגיחא לי' בנדר חלה ההקמה אף בלא כונתו שיוקם הנדר.

יט) ועפ"י כל הנ"ל נאמר ליישב דברי הרמב"ם בהקמה והפרה בב"א, דהנה עיקר חדושו דרבה בדין כל שאינו בזאת"ז אפילו בב"א אינו, הוא דאף דבב"א אי"כ עדיין חלות כלל כדי שיכול למנוע תברו שלא יחול, חידש לנו רבה דבכח המעשה של האחת הוא למנוע שלא יהא בכח מעשה השני לחול חלות על ידה. וזה ביאור יסוד התוס' רי"ד (שבאות ט"ו) דכל דחייל מאליו ל"ש כללא דרבה, ומשום דכללא דרבה ל"ש אלא לגרע העשיה, אבל מידי דחייל בלא מעשה ל"ש להפקיעו.

ולכן שיטת הרמב"ם היא דהקמה כיון שהיא ענין שתל בלי עשייתו כלל, רק ע"י רצונו, הי"ז דומה למידי דחל ממילא דאין כאן מה להתבטל בכאחת ע"י מעשה של ההפרה, (וחלות של קיום הנדר א"א להתבטל ע"י החלות ההפרה דבכאחת אי"כ חלות כלל), אבל הפרה כיון דבעי לדבור והיא חלות הגולד ממעשה ההפרה, שפיר נתבטל ע"י הרצון של ההקמה.

מלד דין התורה, דאפי' מקבל צדקה רק דבר אחד או ליום אחד, מי' מה הו' נזיר ל' יום, הרי דכדיבור עושה חלות חירות עם גדרי התורה, וזה הקשו החוס' דכיון דליהא צלחות, אין כאן התנאי לצטל המעשה. ועי' בשו"ע (רכ"ח ס"ד) נשבע על דעת חזירו דלא מהני אפי' מפרש שדעתו ה' להתנות עי' שיראה פלוני, עי' בנקה"כ, ומוכח נמי דאין דין משפטי תנאים, שהרי רק תלה בחזירו, ומפרש שכן דעתו היה, ומה מהני פירושים להקל לחדש תנאי, וצ"ע דזה דין צנור, דכיון דנפשה על דעת כן, אין צנור טפי.

ולפ"ז יש לדון בהקמה, דכיון דאין כאן ענין שלא לחלל דבורו אלא דיש לו כח עי' שחול צנור דין הקמה, וזה התנאי צטל, ושז' מהני מעשה צלי תנאי, ושפיר יש לדון דנימא שחולל הקמה, דתפוס לשון ראשון, או דילמא, כיון דמי' גילה דעדיפא ליה הפרה, נימא דהפרה חלה ולא הקמה. וכן אם אמרין דרוצה גם הפרה דשניהם שאמר רוצה צ"א, וכהפשיטות בגמ', וילא דחלה בהפרה לחוס', דאם אין הראשון עיקר, מנימא ככה"ג הפרה עיקר.

דף ס"ט ע"ב

ר"ן ד"ה צ"א צ"ב, אצל הכא דליכא ליטנא יתירא, צ"ב אחת קאמר וכו', לכא"ז צ"ב דגם הכא הוסיף ליטנא יתירא דאמר קיים ליכי ומופר ליכי, וכו' וכו' קיים ומופר ליכי, וז"ל דהכא הקמה והפרה תרי מיילי נינהו, לכן אומר לכל אחד את לשונו, צ"ב דגם ה' יכול לקר', משא"כ התם דמי שרוצה חלות של תמורת עולה ושלמים, הרי דזה דין אחד שחל, ולא הו"ל תמורת עולה ותמורת שלמים, דזה תמורת אחת של עולה ושלמים, לכן צ"ע רצה תמורת עולה, אלא דרוצה שגם יחול עי' תמורת שלמים. ועי' תוס' צ"ק (ע"ג ע"ב ד"ה הרי).

ולכא"ז אכתי צ"ב מה פשיט מדרי יוסי, הא התם צדקין ליה אם לכך נתכוין מתחלה, ומה מוכיח לנדו"ד דגם צלי צדקה אמרין דהפרה חלה, ולי' ספק כמו שם. וז"ל דכל הספק אינו אלא מחמת דיוק הלשון דר"מ, דכיון דהוסיף תמורת שלמים ילכ"ה דלמא לא התכוין לצ"א, אצל צנור"ד דליכא שום ייחור, כשני'ת, פשיטא ליה דחלים צ"א.

והנה לעיל (כ"ז ע"א) מוזכרת מחלקת ר"מ ור' יוסי דפליגי אם תפוס לשון ראשון או צנור דבריו אדם תפוס, ולפשמני' צ"ן אין זו המחלוקת, אלא אם דייקין צייתור דתמורת. אמנם התם מרא דשמעתה הו' רצא, ואיכו ס"ל כן, עי' זכחים (ל' ע"א), אצל אבוי פליג עליו, וכן סתמא דגמי במקומה בתמורה (כ"ז ע"א), ועי' תוס' צ"ק הכ"ל.

ברא"ש צבלות (ס"ד ד') פ"ה ה"ר אליעזר ממ"ן ובהקמה לאו כלום הוא, וי"מ כיון דחלו שניהם לא ידעוין אם הוקם או מופר. צ"ע רצא קיים ומופר ליכי צ"א מהו, ת"ש דאמר רבה כל שאינו צ"א אפי' צ"א אינו, הלכך הכא נמי ליתא, לא הקמה ולא הפרה. עכ"ל. מלשון זה משמע דצ"ב ליכא פלוגתא דרא"מ עם ה"י, וכן הו' צנור. וז"ע מאי שנא, הא צנמי נפסק דגם צע"א ראשונה נפשט דאפי' לר"מ הפרה חלה, ולי"מ הצייתור דג"כ חלה, וצ"ע דצ"ב אחת ומי' פסק דהו' ספק. וצפירו' הרא"ש כ' צדקה צע"א שניה דקיים ומופר ליכי צ"א, דלאידך פירושה חלו

שניהם ולא ידעוין אי מוקם או מופר. ואם נימא דכל זה לפני שנוע כללא דרבה, א"כ להלכה אין לנו ד' לומר צע"א ראשונה דיש ספק הקמה, דאו הפרה כפי' א', וכהר"ן, או תרוויכו, וא"כ לא חל כלום, אצל צ"ב ספק וצ"ב לא כלום ל"ע. שו"ר צ"א שכתב צע"א שניה ג"כ דכונה הרא"ש להחמיר, מיכו לא כן כתב צ"א, דצדקה מפרש דכיון דלא הקמה ולא הפרה חלה, יכול עדיין להקים או להפר, וכן נקטו הפוסקים אחריו בפשיטות, ולפ"ז סתרי הכן פסקי, וז"ע.

בעי רבה קיים ומופר ליכי צ"א מהו, ופירש הר"ן דהספק אם לא חל כלום או דלמא הקמה חיילא ותו לא מני מופר, ונראה דכונתו על הקמה מלד תפוס לשון ראשון, וכמש"כ הרא"ש. ולפ"ז לכא"ז ל"ע מה פשוט מדרכה דכל שאינו צ"א וכו', הא התם מיירי צמקש שתי אחיות דלי"ש שם כלל תפוס לשון ראשון, הלכך שקולים הם ולא חיילי תרוויכו, אצל הכא אכתי ילכ"ה דילמא תלי' והקמה חיילי, ודוחק לומר דמלשון כל שאינו צ"א דייק דמשמע דגם כה"ג. **והנראה** צ"ב דיסוד המחלוקת דתפוס לשון ראשון מנינו היכי דצע"א הכרעה צ"ן לשון ראשון ולשון אחרון כגון צ"א ק"ב, צמרח דספק אם העיקר י"ב לשנה, או דינר לחודש, וכן לעיל (כ"ז ע"א) דהספק אם תמורת עולה או דהעיקר הגמר ומלד שאין סתירה כלול גם ההתחלה, כמצי' צ"ן שם. עכ"פ ענין תפוס לשון ראשון הוא הכרעה צלשונית שצ"ב לחול, דזה עדיף לו מה, אצל צ"א שצ"א צ' הלשונית אינו ראוי לחול כלל, כיון דהמשמעות על שניהם יחד, ואחד מצטל את השני, לא אמרין ע"י תלי', דרוצה רק הראשון, דצדקה חזין דרוצה שניהם. ולפ"ז מצו"ר דרק לפי הכ"ה סד"ה דהכי דרוצה ג"ז וג"ז חל אחד, וצ"ב ק"ל דהכי דאחד מהם יחול, א"כ יש לדייק עדיפות צ"ב שהקדים, דהצי"ב ליה טפי, ולכן מסתפק, אצל כשמוכרע דכה"ג אין שום חלות, לא אמרין דמי' תפוס לשון ראשון ועי' תחול, דזה רק עדיפות צ"ב שצ"ן שניהם היכי דשקולים. ודוק הי"ב.

בענין כל שאינו בזה אחר זה

א ת"ש דאמר רבה כל שאינו צ"א וכו' והרמב"ם פסק דהו' הקמה, ונתבאר צדדושי רבנו חיים הלוי דס"ל דלא צ"ב תרתי דסתרי שייך הכ' כללא, כמו לר"ן, אלא צ"א שזה מלד דין דיש כח מניעה צ"ב אחד נגד חזירו, אצל צ"ב דהפרה דליכא שום דין, שנא יוכל להקים יח"כ, אלא דכיון שמופר אין מה להקים, צ"ב ל"ש הכ' כללא. ולפ"ז המחלוקת צ"ן הר"ן וצ"ן הרמב"ם צע"א היסוד של רבה אם זה סברה או גדר מגדרי התורה. דלר"ן הו' סברה דכל תרתי דסתרי, כיון דאיכו עמיד על שניהם ואין ציני'ם סיבה לחלות של אחד מהם צלי חזירו, אמרין דכיון דלא יתכן שיחולו שניהם, לא חל כלום משום ה' מנייכו עיילית ה' מנייכו משפת, הא על שניהם יש מעשה, ולא עשה על אחד לצד, ומה שטע"א לא יתכן.

ולרמב"ם ס"ל דמלד סברה זו, הו"א דכמה שיכול לחול יחול ולהוי ספק, והכלל של רבה הו' דיש גדר צדיני תורה, דכל היכי דיש כח צ"ן אחד למנוע חלות אחר, לא אמרין דרק אחריו שצ"ב חל, או צ"ב צ"ב חלות הסותרת,

אלא דגם בשעה שראוי לחול כבר קיים כח המעכב, לכן היכי דעושים צי חלות הסותרות, כל אחד יש בו כח מניעה לחבירו, לכן שניהם בטלים. אצל זה רק בגדר דין כח מניעה, ולא בכל סתירה.

3) והנה לכאוי יסוד הגר"ח הוא יסוד החוס' בגיעין (מ"ב ע"א ד"ה הא), מיכו המדייק בדבריהם כי אמר כולו ננו לא ליקני צב"א, כיון דצזאח"ז שני לא קנה, כמו במקדש שתי אחיות, דאין מקודשות, כיון דצזאח"ז לא תפסי קדושין בשניה, אלא ודאי ל"ש כל שאינו צזאח"ז אלא היכא שהראשון מונע את השני מלחול כמו בשתי אחיות, שמונעים קידושי הראשונה מלחול קידושי שניה, אבל הכא הא דלא קני שני צזאח"ז, לאו משום דלא חזי לקנות אלא משום דכבר נסתלק הנותן, ואין לו בהן כלום, מידו דהוב אנות כל נכסיו לשנים, וכתב לכל אי נכסי נתונים לך במתנה, וזיכה לכן צב"א, דקני כל הנכסים, ואין לדמות ממון הראוי לחלק ואיתיה לחלאין, כדאמר התם אמעשר עב"ל. והמדייק בסוף דבריהם, הרי ומגלים על כונתם צחלה, דאין הגדון מה הגורם ע"ז דאיכא סתירה, אלא דס"ל לחוס' דמה דהל צנות לתרווייכו את נכסיו, הרי זה חלות של חזי לכל אחד, וצוה אין שום סתירה צמה שאל, ואי"כ ל"ש כלל לרצה, דצממון הרי שפיר יכול לחול כך על כל הממון, צאופן שיש חזי לכל אחד, וכל יסוד רבה הוא רק צאופן דהחלות של מה שאומר הוא צאופן שמונע אי לצי, וסתר אהדדי. וכמו שכתבו הראשונים על כך דתמורת עולה ותמורת שלמים, עי תודיע כל וצרא"ש. כלל החוס' דאיכא סתירה, וכלל הגר"ח צעטס למה דאיכא סתירה, דאיו מלך הדין אלא מלך המליאות. ודוק.

מיהו לפי המהר"ם שם שרצה לפרש דאין הכל תירוצ אחד, אלא דצס"ה"ד שכתבו ואין לדמות וכי הוב תירוצ צפני"ע, אי"כ שפיר י"ל דכונתם צתירוצ אי הוא כהגר"ח, ומי"מ אין זה פשטות דברי החוס' ואין הכרח כלל צדבריהם.

4) ולכאוי יש להעיר על דברי הגר"ח ז"ל דצארוסה הרי ג"כ קי"ל דאין הקמה אחר הפרה, אפי"ג דאיכא נדר, אלא דמקליט קלי"ש, מי"מ המיפר אינו יכול להקיס. מיכו לק"מ דנהי דאיכא נדר צעולס אבל לגביו כמאן דיתחא, דאין לו חלק צמה שגשאר, דאין לו כח צעלמו לפעול אלא הפרה דמקליט או הקמה, אבל אם מופר חלקו, לא נשאר צנדר שום זכות דנימא שאת זה מקיים, ושצו הוב כליכא נדרה כלל. וכמו צמוכר הפץ שלם לראובן, וחזר ומוכרו לשמעון כולו, דזה שפיר לא יתכן מלך חסרון צמליאות. והיכי דמוכר צהדיח כולו לראובן וגם כולו לשמעון, צזה שפיר שייך להגר"ח, אבל דברי החוס' הם צאופן שנותן כולס לראובן ולשמעון, דצזה צב"כ הפירוש דחזי לזה וחזי לזה.

7) ומה דבגמי קידושין (כ"א ע"א) הקשו על רבה ממרצה צמעשר פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים, אין להקשות על הגר"ח דמה דאיו צזאח"ז הוא משום דלי"ה עבל, דפשוט הוב דגם חוץ ממה דאיו עבל הרי התורה קצעה שיעור למעשר ולא יתכן יותר מאחד מעשרה, ונמלך דגם מלך הדין יש שייכוד למעשר נגד הוספה על מעשר. וכבר השיב כן מרן הגרי"ז ז"ל לאחד השואלים.

ותירוצ הגמי שם שאני מעשר דאיתיה לחלאים ל"ב, והי דאי אמר התקדש פלגא דחיעתח קדשה, ופרשי

דנחפסו כולס לפי השבון משא"כ צצי אחיות דל"ש כן, מי"מ ל"ב הא איכו עמיד לכולס למעשר ולא רצה לעשות רק אחד יועשרה אלא שיחול שם מעשר על הכל, ואי"כ מה מהני מה דאפי שיחול על כל אחד מקלת. ולכאוי משמע מזה שצאמת רק מרצה צהפרשה אבל אינו קורח שם אלא לאחד מעשרה, דאומר שהמעשר יהא צזה, או אפי זה מעשר י"ל דאין הכונה שיחול בכל. מיכו קשה לומר כן, דאי"כ לריכיס לחלק דהרואה להוכיף חומש למעשר, וכמו צתרומה, צאמת אינו חל.

ונראה לצאר, דשיקר כללו של רצה דכל שאינו צזאח"ז, אפי צצת אחת לא יתכן שיחול כגורס, ועעמו צמה דאין חל אפי אחד על הספק, י"ל דזה מלך הסברה דהי מנייחו עיילית ודי מנייכו מפקת, עי תוס' (עירובין ז' ע"א ד"ה כל, צצחים ז' ע"א ד"ה דבריו, ור"ן צקידושין שם), דלכן היכי דיכול לחול לכל אחד חלק שפיר חל, וכמו צממון דכולו יתכן לשניהם והל לכל אחד חלק, הי"ה צמעשר דנהי דלא יתכן לחול על החומש כולו, אבל לחול בכל אחד חלק יכול לחול, ול"ש ע"ז הו מנייכו עיילית, ולכן שפיר חל על אחד. ומצוחר היטב מה שששו החוס' בגיעין ממון למעשר, אפי"ג דצממון הרי חל צאמת נשניהם, מיכו חל חזי ואיכו אמר הכל, אלא דכיון דשייך לחלק צאופן שחל על שניהם כמה שייכול לחול, לכן מהני, וי"ה צמעשר.

8) ובאור שמה (פ"ג הכ"ב) ר"י צשיעת הרמב"ם דהקמה חיילי, כיון דעי"י הכלל דכל שאינו צזה אח"ז וכי צעלו הקמהפרה ושצו נשאררה הקמה צלב דמהני, אלא שדמה דנראה דהיכי דכיון להוליא צשפתיו לא אמרינן דחל צצב. ונפלאתי על דבריו, אטו צי הקמות איכא כאן, אחת צפה ואחת צלב, הא אותה הקמה ענמה היא, ולא רק משום שלא כיון להקיס צלב אלא צפה, אלא דזו אותה הקמה ואס צעלה צעלה ואין הלצ דצר נפרד, וגם מלך הזמן שבו מקיים צלב, אפי אם הוב עוד הקמה, כיון דמקיים צשעת הפרה, כי היכי דהקמה דפה צעלה, הי"ה הקמה צלב, דגם ע"ז שייך הכלל דכל שאינו צזאח"ז וכי.

9) ונראה דז"ל עפ"י דרכו, צאופן אחר קלת. דהנה יש לחקור צעינן הקמה צלב אם גדרו כמו הקדש ותרומה שחלין צמה שצו או דגדרו דהיכי דאיכא ניות ח' א. צזה הוא דמוקס ולא צעינן שיחשצו שחול הקמה, אלא דכיון דניחא ליה צנדר, זה גופא הוב הקמה, גם צלי מהצבה. ויש להביא ראיה מדברי הר"ן לקמן (ע"ט ע"א ד"ה הפר) שכתב דילפינן הקמה צלב משתיקה דגלי אדעתיה שרואה צקיומו של נדר, ומסתבר דאיכא שום גלוי שחצב צמהצבתו שהגדר יהא מוקס, אלא דחזינן שרואה צקיומו, ומשמע דעלם הניחותא דניחא ליה צנדר סגי להחצב בהקמה.

10) ולפ"ז י"ל דנהי דעל הקמה צלב צשעש שאומר מוקס ומופר, חלה ג"כ הכ כללל דכל שאינו צזאח"ז אפי צצ"א אינו, אבל הרי גם אח"כ נשאררה הניחותא, ומלך זה נימא דאח"כ חחול הקמה. ולפ"ז יש מקום ליישב גם מש"כ"ק על ענמו דכיון דדעתו להקיס צפה ליכא דין הקמה צלב, וי"ל דכל זה צנתכיון לומר תרומה ואמר מעשר, דצזה כתב הטו"א עעס זה דל"א שחול תרומה עיי מהצבה, אבל צמידו דלא צעינן מהצבה כלל, לא שייך זה, דהכל תולה צניחותא, דכיון דניחא ליה ממילא הוב כהקמה.

11) הגר"ב"ד ז"ל הסתפק — כן שמעתי מפי נכדו הרב בגאון ר' חיים שלמה לייצובין שליטי"א — היכא דשאל על ההקמה צאופן ששעה צצ"א, אם חחרת

הכפרה, ודחה, דכיון דק"ל אפי' בזח"ז אינו הרי דבעלה
הבקמה ולי"ש שאלה כלל ע"כ.

אמנם אכתי יש מקום להסתפק לפי שיטת הרמב"ם דס"ל
דהקמה חנה, ונראה דביאור הספק הוא אם הך
כלל דכל שאינו בזח"ז אפי' בז"ח אינו הוא דין צה לוח
או דחל ע"י ציטול גם על ע"ש המעשה, דלא נחשב
למעשה הפרה כלל, דלפי משנית בר"ן (ס"ז ע"א ד"ה וזחר)
הרי צ"ח תלוי אם ע"י שאלה חוזר ונישור מה שנתבע, דהיכי
דלי"ש מעשה כלל ע"י, לא מתחדש ע"י שאלה. ודוק.

ונראה דיש להביא ראיה ממה דק"ל (ר"ל סכ"ב) דהיכי
דהקום והפר, ואח"כ שאל על הקמתו, דאמרין
דש"צ חלה הפרה זו, הרי צ"ח דאין בהקמה מצטלה כל
מעשה ההפרה, אלא דרק מונע החלוח, ובשנית לעיל (ס"ז
ע"א בענין התרה למפרע), והרי כל עיקר הכלל דכל שאינו
בזח"ז וכו' אינו אלא מנז' דאוחה כח מניעה שיש בזח"ז,
איכה נמי צ"ח אחת, אצל צדאי אינו עדיף. ולפי' מבואר
דהפרה שפיר מהני באופן שנשאל על ההקמה. ונחשוררתי
לזה ע"י אחד התלמידים שיחי.

ע"ע משנית אלגנו צ"ח צדושי מסכת קידושין (נ"ח ע"א)
ועיין עוד מה שכתבנו לעיל דף י"ח ע"א על ר"ן
ד"ה אי נמי.

בעי רבה קיים ליכי היום מהו, מי אמרין כמאן דא"ל
מופר ליכי למחר או דלמא הא לא אמר לה. ופירש
הרא"ש ולעולם לא נאמרה הפרה מכלל לאו, אם לא שיתיר
הפרה צפוי. ומשמע מדבריו דהספק אם אמרין מכלל לאו
אחה שומע הן, ולי"ש הא ק"ל כר"י דאמרין צנדרים מכלל
לאו אחה שומע הן, ע"ל ע"א (י"א ע"א), ונתבאר שם בצ"ח
צ"ח. ולכא"ל ל"ל דמסתפק אם בהפרה איכה דין נוסח הפרה
או דסגי צ"ח שצטעא הפרה ע"י הקמה.

אמנם בהמשך הסוגיא אכתי ל"ש, וצ"ח צ"ח דמסתפק
ל"י בהקמה י"ל דאח"ל בהפרה איכה דין נוסח
הפרה אצל הקמה הא גם מהני צ"ח, ונהי דהיכי דמקיים
בעל פה לא מהני צ"ח, אצל עכ"פ לא מלינו דין מיוחד של
נוסח הקמה. וצ"ח ק"ק מה מספק"ל, דמהיכי תיהי שיהא
יורך דוקא צנוסח. וע"ל ע"א דמפרש אח"ל הא לא אמר
ולעולם לא אמינא הפרה מחוך הכלל, ובסמוך ד"ה או דלמא
כיון דלא אמר צפירוש קיים ליכי היום לא דיוקף ליכי מכלל
וכו'. ובסמוך קיים ליכי שעה מהו וכו' או דילמא אף צ"ח נמי
לא אמרין הפרה מחוך הכלל. ולשון זה משמע כ"ל דהספק
אם אמרין מכלל לאו אחה שומע הן, וזה ל"ש, דלפי האז
דאח"ל דבהפרה לא אמרין מכלל, ונתבאר דבעיין לשון הפרה,
א"כ מהיכי תיתי דלגבי מוקם לשעה יושיל גם מחוך הכלל,
ומי"ש מספק"ל. ולי"ש.

לכן נראה מוכרח, דאין הספק צללי לשון הפרה אלא דגם
הרא"ש מפרש כחוס' דהגדון אם מוכח הוא מכלל או דאינו
כ"כ מוכח, אצל לא מנז' דחסר לשון. ולפי' מובן דאפי' אם
נימא דמוקם היום לא מדיוקין מופר למחר, כיון דכל ענין
הפרה נאמר ציוס שמעו, יתכן שמשי"ה מחיר היום, ולא
צ"ח לדייק מופר למחר, משא"כ צמוקם לשעה, דיותר משמע
מקביעת השעה, דאח"כ רואה הפרה, או דילמא דלעולם מה
שאינו מפרש י"ל דאין אומדנא, כי שמא עדיין רואה להמלך
צ"ח.

מופר ליכי למחר. צ"ח ע"א (קמ"ד ג"ה מנן המחצר)
הביא שגרע"א ר"ל דבהפרה איכה חסרון דלחנה.
והוכיח מסוגיין דאינו כן, ודחה דאפשר דהמכוון שאומר
דמופר ליכי האכילה וההגאה דלמחר, שהפרה היא מיד
לאותה האכילה והגאה דלמחר. ודבריו חמוכים מאד, דבר"ן
לקמן (פ"ב ע"ב ד"ה ורז אסי, פ"ז ע"ב ד"ה אצל) ס"ל
דלי"ש הפרה על מקצת נדר, וא"כ נראה פשוט דלא מהני כלל
כה"ג, דמה לי מקצת מהחפטים שחאסרו או מקצת מהנאות
שנאסרו, אטו הולך בזמן מסויים אם הותר רק מקצת הא
דרשה היא דיפר כל הנדר, ונהי דאם החלות אח"כ אין צ"ח
חסרון כיון דהחלות מיכו הוה הפרה כל הנדר אצל לגבי מקצת
הנאות ע"ג.

ובראשונים משמע דלא פירשו ע"י, ע"ל ע"א ד"ה צ"ח
שכתב והתחיל הפרה מכיוס משמע דרק
מתחיל היום ונראה דכוננו על דרך ר' יוחנן צקידושין (ס'
ע"א) דשייך שיתחיל חלות ולא יגמר עד אח"כ, וע"י מה
שיתבאר אח"כ לקמן (פ"ב ע"ב על ר"ן ד"ה ת"ש). וצמאירי
הלשון מפר מעכשיו ללורך מחר, ומשמע דכ"ח חל צנדר היום
דין הפרה לענין מחר, דיתצטל למחר. ונראה דלפי סברת
רע"א גם קשה להבין מה האז צ"ח דחסר יום שמעו ע"י ר"ן
ד"ה אח"ל. וצ"ח א"כ חלוח מחר י"ל דמסתפק"ל אם אזלין
צ"ח מעשה הפרה, דז"ח היום, או צ"ח החלות, ע"ל ע"א (ס"ז
ע"ב בענין יום שמעו אות צ"ח) או אם הביאור צמופר למחר
שזמן החלות למחר או שמתחיל היום, אצל אם נימא דמחר
כלחה וכל ההפרה כ"ח חלוח היום לא מסתבר שיהא חסרון
ציוס שמעו. ולפמשנית לרא"ש ומאירי, נראה דצ"ח אחד צ"ח
צ"ח ויש אחה חלות היום וגם אין כלחה, מי"מ הרי איכה נז'
דכוה למחר ושאינו יום שמעו. וצ"ח הוכיח הגרע"א מלקמן
(פ"ב ע"ב) דלכי שמענא מהני וליכה חסרון דלחנה.
והטעם דאין חסרון צלחנה, ע"ל ע"א ע"ב משנית בענין
אמירה לג"ח צ"ח.

ומה דלא מופר צ"ח הנאות של מחר נראה דאין לחלק
צנדר אחד צ"ח צ"ח חלוח שונות, דאין כאן נדר
נפרד על כל רגע אלא דזה זמן צלוח, וכדמוכח לעיל צ"ח
דבר פדא, דמבואר בר"ן (כ"ח ע"ב ד"ה אין) דאיכה מ"ד
דמיירי צ"ח צ"ח, ומבואר צ"ח דלמ"ד לא פקעה צ"ח נשאר
לעולם, ולא אמרין דהנאות אלו לא אסר.

דף ע"א ע"א

את"ל הא לא אמר לה וכו'. ל"ש מי"ש נקט אח"ל דלא אמר
הא גם לאידך נז', דכאילו אמר, ילה"ח אם מהני,
כמו שמתפק צ"ח צפירוש. ולשיטת הרמב"ם דאח"ל
פשיטותא לק"מ, אצל לכל הראשונים דלית להו כלל זה ל"ש.

קיים ליכי שעה וכו', ובהפרה לא מלינו ספק כזה שמופר
לשעה, ובצ"ח חזינן דאין זה חלות שמכח שיש הפרה
כל שעה הוא דמוחר, אלא דע"י שמופר ליכה איסור ולי"ש
כלל שיחזור, ע"י משנית לעיל (ס"ט ע"א ד"ה צ"ח י"ש).

הריטב"א כתב לעיל צ"ח צ"ח פדא (כ"ט ע"ב) דספק
הגמ' דמוקיס לך לשעה אם אמרין כיון דקיימו
קיימו אינו משום דלא פקעה צ"ח, אלא דג"כ דאין הפרה